DE VITARUM VERGILIANARUM CODICIBUS

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
AB AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE SECTIONIS I
IN UNIVERSITATE LUDOVICO-MAXIMILIANEA MONACENSI
RITE IMPETRANDOS SCRIPSIT ET DIE XIII MENSIS
FEBRUARII A MCMXI CENSURAE TRADIDIT

IACOBUS BRUMMER

FRISINGENSIS

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI MCMXII

Hoc libro continetur pars maioris dissertationis, de qua rettulerunt Vollmer et Weyman Monacenses

PARENTIBUS

cum B. G. Teubner vitas Vergilianas edendas mihi iniunxissit, dissertatio mea ita immutanda erat, ut illius editionis praefatio et dissertatio iisdem typis depingi possent. quamobrem primum dissertationis meae caput, quod inscribitur 'Zur Überlieferungsgeschichte der sog. Donatvita des Vergil' et in editione vitarum Vergilianarum et in hoc opusculo neglexi idque Crusio adprobante in Philologo publici iuris facere animum institui: ad hunc tractatum et ad editionem vitarum Vergilianarum plenam lectores relego. huic libello addidi partem vitae Donatianae ut, qui legent eum, quomodo contextum et apparatum illius vitae constituerim, intellegant. in Donati vita Vergiliana emendenda duplicem apparatum criticum conformare temptavi, alterum brevem contextui subiectum, alterum plenum post vitam.

DE VITARUM VERGILIANARUM CODICIBUS.

Vitas Vergilianas, quae compluribus codicibus nobis traduntur, postquam universas primus edidit Reifferscheid in Suetonii reliquiis (Lips. 1860), deinde Nettleship Ancient lives of Vergil (London-Oxford 1879) et nuperrime E. Diehl in libro, qui inscribitur 'die vitae Vergilianae und ihre antiken Quellen' (Marcus und Weber, Bonn 1911) iterum emandandas curavimus, quod illi non plenum nec fidelem apparatum criticum constituerunt. huc accedit, quod nonnullos novos codices adhibere novasque et adhuc ignotas vitas addere possum. antequam autem de singulis vitarum Vergilianarum codicibus eorumque affinitate dicamus, in universum de ordine, quem in edendis vitis persequemur, haec praeferenda sunt. incipimus a vita, quam Donato tribuere solemus et quam ad illius grammatici auctoritatem redire et primam originem a Suetonio ipso ducere constat. cui iniungemus vitas, quae e Donati vita Vergiliana fluxerunt, vitam Iunii Philargyrii, Focae grammatici urbis Romae, vitam Noricensem, Monacensem vitasque codicis Gudiani fol. no. 70 saec. IX. denique, ut integrum sit opusculum, vitam Bernensem vitasque Valerii Probi et Servii commentariis sublatas praetermittere non licuit.

'vitae Vergilianae iactura duplici modo potest reparari: et antiquioris Suetonio vitae excerptis et vita Donati, quam a Suetoni auctoritate pendere in aperto sit. quibus supplementis commode additur vita Vergilii a Foca grammatico urbis Romae versibus edita' (Reiff. Suetonii reliquiae p. 398). Reifferscheid etiam omnes vitas Vergilianas, quae tunc erant notae

et e quibus vita Vergilii scripta a Suetonio et a Donato rescripta et aucta restitui potest, in illo libro edidit crebrasque interpolationes cursu saeculorum Donatianae Vergilii vitae illatas e contextu suo in apparatum transtulit adhibens in contextu constituendo vitam codicis Bernensis 172 saec. IX—X, quam primus edidit Petrus Daniel.[1]) *illum Bernensem codicem Reifferscheid per totam vitam pro fundamento esse voluit; sed hoc fundamentum non erat solidum, quia doctus ille vir codicis collatione a C. G. Muellero in programmate Rudolphopolitano a. 1847 facta usus erat, quam multis locis impurum verborum fontem praebuisse H. Hagen large exposuit (Fleckeis. Jahrb. Suppl. IV, 1861—67 p. 676). praeter illum Bernensem codicem Reifferscheid etiam Reginensem 1495 saec. XI—XII adscripsit, quem primus contulit G. Thilo (cf. Rhein. Mus. 14, 1859, p. 542). lectio, quam vulgatam Reifferscheid dicit, est editio Aldina 1558, quia codices, quibus interpolatae vitae specimen continebatur, illis temporibus nondum erant noti. editor Suetoni reliquiarum vitae finem posuit post narrationem de obtrectatoribus Vergilii. ac profecto, quae in codicibus sequuntur verba non ad vitam poetae spectant, sed explanatio sunt in bucolica, quam similem apud Servium*[2]) *aliosque legimus et quam olim a grammaticis cum vita coniunctam esse apparet. Donatus in dispositione, quam in vita componenda secutus est*[3])*, non habuit locum talis explanationis. quam recepi in editionem*

---

1) *P. Daniel illam vitam recepit in suam Vergilii editionem cum Servii commentariis instructam. Paris 1600. (cf. Heyne-Wagner Vergil IV, p. 721) H. Hagen: Der Jurist und Philolog Peter Daniel aus Orléans, Programm Bern 1873 p. 14sq. de P. Daniele v. etiam La grande encyclopédie XIII p. 854 s. v. Daniel.*

2) *Servius (III p. 1 Thilo) praefatio commentarii in buc. et georg. Philargyrius expl. in Verg. buc. prooem (Servius, Hagen III, 2 p. 10 sqq.). Probus (Servius Hagen III, 2 p. 324sqq.). Diomedes gramm. I, 486 sq. Isidorus origines I, 28, 16. scholia Theocritea ed. Ziegler p. 1. Theocritus ed. Ahrens p. 4.*

3) *Leo, Griech.-röm. Biographie p. 12. Donatum alio loco talem explanationem apposuisse verisimile est*

meam, quod in omnibus codicibus, qui post hunc tractatum plerumque habent 'vita explicit' vel alia similia, artissime cum vita cohaeret et ab editoribus semper cum vita est recensita. post Reifferscheidium vitam Vergilii Donatianam cum scholiis Bernensibus iterum edidit H. Hagen (l. s. a. p. 743sqq.), qui codicem Bernensem denuo descripsit et Sangallensem 862 saec. X et Parisinum lat. 11308 saec. IX, quem olim E. Woelfflin publicaverat in Philologo 24, 1866, p. 153sqq., in contextu constituendo adhibuit. lectiones Reginensis 1495 Hagen in apparatum suum non recepit eum e Bernensi derivatum esse ratus. editione, quam curavit H. Hagen, docti adhuc semper usi sunt, cum de vita Donatiana eiusque partibus disputabant velut Körtge in Suetonii de viris illustribus libros inquisitionum caput primum, diss. Hal. 1899, Norden Rhein. Mus. 61, 1906, 166sqq., Kroll Rhein. Mus. 64, 1906, 50sqq., Beck J. J. 133, 1886, 502sqq., Heraeus Rhein. Mus. 54, 1899, 157. novissime Donatianam Vergilii vitam aliasque vitas publici iuris fecit E. Diehl earumque fontes antiquos contulit.

nunc dicendum est de codicibus vitae eorumque affinitate. in hac parte brevis esse possum, quod alibi fusius de memoria vitae exposui.[1])

in Vergilii vita, quae dicitur Donatiana, emendanda usus sum codicibus his:

B = Bernensi 172 saec. IX—X fol. 2^R—3^R (Hagen catalogus codicum Bernensium p. 237). codicem, quem excusserunt P. Daniel, C. G. Mueller, H. Hagen, denuo inspexi et photographa contuli.

G = Sangallensi 862 saec. X p. 351—366 (Scherrer: Verzeichnis der Hss. der Stiftungsbibliothek von St.

---

1) *in dissertationis meae primo capite, quod inscribitur 'Zur Überlieferungsgeschichte der sog. Donatvita des Vergil' et quod in Philologo publici iuris faciam. ad hunc tractatum lectores relego ubi adscribo 'Zur Überlieferungsgeschichte'.*

Gallen p. 295) codicem, quem primus contulit H. Hagen, iterum excussi. photographa apud me sunt.

P = *Parisino lat. 11308 saec. IX Pithoeano fol.* 62^{R}—67^{R} *(Delisle inventaire des manuscrits latins, Paris 1863—1871, p. 119). codicem a Froehnero in C. L. Rothii usum collatum edidit E. Woelfflin in Philol. 24, 1866, p. 153 sq. illa collatione usus est etiam Hagen. sequor photographa. in codice ante vitam exstat Donati ad Munatium epistula haec:*

FL. DONATUS L̄ MVNATIO SALVTEM

inspectis fere omnibus ante me qui in Virgilii opere calluerunt, brevitati admodum studens quam te amare cognoveram, adeo de multis pauca decerpsi, ut magis iustam offensionem lectoris expectem, quod veterum sciens multa transierim, quam quod paginam compleverim supervacuis. agnosce igitur saepe in hoc munere conlauo (*intellege* collativo *vel* collaticio) sinceram vocem priscae auctoritatis. cum enim liceret usquequaque nostra interponere, maluimus optima fide, quorum respuerant (*intellege* respexerant) eorum etiam verba servare. quid igitur adsecuti sumus? hoc scilicet, ut his adpositis quae sunt congesta de multis, admixto etiam sensu nostro, plus hic nos pauca presentia quam alios alibi multa delectent. ad hoc etiam illis de quibus probata transtulimus, et attentionem omnium comparavimus in electis, et fastidium dempsimus cum relictis. tu igitur id quod nobis praescripseras utrum processerit specta. si enim haec grammatico, ut aiebas, rudi ac nuper exorto viam monstrant ac manum porrigunt, satis fecimus iussis; si minus, quod a nobis desideraveris, a te ipse deposces. vale.

A = *Parisino lat. 16236 saec. X fol.* 2^{R}—3^{R}. *codicis descriptionem videas apud Vollmerum Sitz-Ber. der bayer. Akademie 1908, Heft 11: 'P. Virgilii Maronis iuvenalis ludi libellus' p. 13 sq. (habeo photographa).*

E = *Parisino lat. 7930 saec. XI fol.* 204^R—206^R *codicem descripsit Vollmer l. s. a. p. 54 sq. (photographis utor).*

R = *Reginensi 1495 saec. X—XI (?) fol.* 85^R—87^R *Keil Zeitschrift für Altertumswissenschaft 1848 p. 549 et Thilo Rhein. Mus. 14, 1859, 542. H. Hagen l. s. a. 676, Reifferscheid Suet. rel. p. 54, Vollmer l. s. a. p. 14. photographa mihi procuravit E. A. Loew.*

M = *Monacensi lat. 305 saec. XI—XII fol.* 15^V—18^R. *codicis descriptionem habes apud Vollmerum l. s. a. p. 49. vita desinit in verbis p. 15, 267* ... Caesaris adiuverunt. *ipse excussi et photographa contuli.*[1])

Σ = *Bodleiano (mss. can. lat. 51) saec. XV fol.* 2^R—6^V. *catalogi codd. manuscriptorum bibl. Bodleianae pars III p 132. in hoc codice exstat interpolatae vitae specimen. photographa apud me sunt.*

vita Vergilii vulgari brevior, quam excerptam e Donatiana Vergilii vita esse apparet, continetur codice London. Brit. Mus. add. 32319 A saec. XIII fol. 150^R—150^V *et codice Bruxellensi lat. 10017 saec. XIII fol.* 157^{VI}—158^{VII}.

C = *cod. London Brit. Mus. 32319 A saec. XII. brevis codicis descriptio exstat in Catalogue of additions to the manuscripts in the british museum 1882—1887 p. 101, 32319 A. foliis* 150^R—150^V, *quorum photographa apud me sunt, continentur haec.*

fol. 150^R Virgilii vita secundum Donatum. Publius Virgilius Maro genere Mantuanus dignitate eques Romanus — *linea 6* vixit vero annos LII. *haec est vita Bernensis. hanc codicis partem apparatui meo adscripsi p. 66 sq. deinde sequitur vita Vergilii Donatiana, quae omissis verbis 1* P. Vergilius Maro

1) *Monacensem lat. 21562 saec. XII (olim Weihenstephanus 62) non addidi, quod ille etiam in vita apographon est codicis M. cf. 'Zur Überlieferungsgeschichte'. Vollmer Sitz.-Ber. 1908 p. 48 adnot. 1.*

Mantuanus — 7. Mantua non procul *incipit* praegnans eius mater somniavit . . .; *vita finit in linea 64* . . . explanatio in ordinem digeretur.

sequuntur futtilia in bucolicum carmen scholia.

fol. 150^V alia in bucolicum carmen scholia. linea 26. Ovidius Naso: Virgilius magno — praeposuisse tibi *(anthol. lat. 1).*

tetransticon Ovidii: qualis bucolicis quantus — carmina nostra *(anthol. lat. 2).*

versus Supplicii Cartaginensis: iusserat haec rapidis — cremata rogo *(vita Donatiana* 143—148*).*

c[arme]n Octoviani Caesaris: ergone supremis potuit vox — relegatur ametur *(anthol. lat. 672).*

nocte pluit — habes *(anthol. lat. 256)* de fine sexti libri Aeneidum: vis et Tarquinios(?) reges animamque superbam *(Aen. VI, 817). ad hunc Aeneidos versum scholia.*

K = *Bruxellensis lat. 10017 saec. XIII. P. Thomas catalogue des manuscrits de classiques latins de la bibliothèque Royale de Bruxelles p. 53, n. 168. folia 157^V—158^R, quorum photographa sequor, in duas columnas sunt divisa. insunt haec:*

fol. 157^V Aen. XII 947—952. Pub. Vir. Mar. Aeneid. liber XII explicit.

fol. 157^{VI} hoc scholium: colon membrum. perdito agro V. Romam venit et potencium favore agrum recepit. ad^{e}qui profectus ab *A*^{rri}*rri*o centurione qui eum tenebat pene occisus est, nisi in flumen se praecipitarit. postea ab Augusto missis tribus viris ager integer ei restitutus est. hinc est quod cum in prima eggloga legimus eum recepisse, postea querelantem invenimus.

Virgilii vita secundum Donatum.

Virgilius Maro genere Mantuanus dignitate eques Romanus — *linea 24* . . . vixit vero annos LII. *haec est vita Bernensis. codicis lectiones videas in*

apparatu p. 66 deinde sequitur Vergilii vita Donatiana, quae omissis verbis 1 P. Vergilius Maro Mantuanus — 7 Mantua non procul *incipit 8* praegnans eius mater sonniavit. *vita finit 158^{RII} in linea 26* . . . explanatio in ordinem digeretur.

fol. 158^{RII} scholia in bucolicum carmen.

fol. 158^{VI} scholia in bucolicum carmen non digna quae recenseantur.

fol. 158^{VII} scholia. deinde ab linea 12 Ovidius Naso: Virgilius magno quantum — praeposuisse tibi *(anthol. lat. 1)* tetrasticon Ovidii: qualis bucolicis — carmina nostra *(anthol. lat. 2).*

versus Supplicii Cartaginensis: iusserat haec — cremata rogo *(vita Donatiana 143—148).*

lectiones codd. C et K in apparatum non recepi sed totum contextum infra vitam Donatianam posui, ut lectores facile cognoscant ubi excerptor codd. C et K Donatum secutus sit, ubi ab illo recesserit et aliunde hauserit.

hos codices inspexi, sed ad contextum constituendum non exhibui:

Monac. lat. 516a. 1475, quem scripsit H. Schedel. v. catalogum I, 1, p. 144.

Monac. lat. 14482 saec. XV. catalogus II, 2 n. 1463. qui codices interpolatum vitae specimen praebent ut Σ et Bernensis 527 saec. XV (Hagen scholia Bern. p. 680 sqq.) et Aldina 1558 et ad eundem fontem redeunt unde Σ et Bernensis et Aldina fluxerunt.

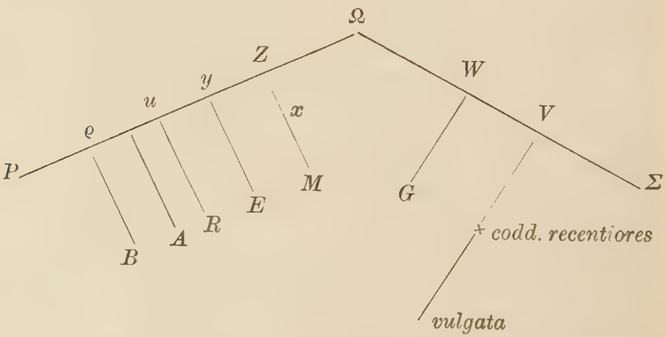
Monac. lat. 4393 saec. XV. vita recens. catalog. III, 2 p. 186.

vita huius codicis est excerptum e vita Donatiana et Bernensi, cui addita sunt scholia futtilia de nomine Vergilii aliisque rebus.

hos codices recentiores, quibus Donati vita Vergiliana ad nos pervenit, non inspexi:

Udine, bibliotheca florio 7, saec. XV. inventari dei manoscritti 3, 1893, p. 216. Paris, bibliothèque Mazarine 24 saec. XVI fol. 1—5. catalogue des manuscrits des bibliothèques publiques. bibliothèque Mazarine III, p. 198 n. 3852. Paris bibliothèque Mazarine 1311, saec. XVI fol. 91—98. bibliothèque Mazarine II, p. 128, n. 1536. Paris bibliothèque de Sainte Geneviève 1116, saec. XVI fol. 1—5. catalogue de la bibliothèque de S. Geneviève I, p. 504. Saint-Omer 656 saec. XVI. catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques des départements III, p. 285. Venedig S. Marco 264 saec. XVI fol. 204—211. bibliotheca manuscripta ad S. Marci Venetiarum IV, p. 197. Wolfenbüttel 24. 4 Aug. saec. XV fol. 49—56^{V}. Heinemann die Hss d. herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel II, 4, p. 335, No, 3305. Wolfenbüttel 27, 6. Poetic. saec. XV fol. 1—8^{V}. Heinemann II, 5, III p. 244, No. 4023. Wolfenbüttel, Helmst. 338 saec. XV fol. 88^{V}—96. Wien, Hofbibliothek 305 saec. XV fol. 87—102. Endlicher catalog. codd. philolog. lat. bibliothecae Vindobonensis p. 201.

codicum quorum supra mentionem fecimus, affinitas ita fere depingi potest.[1])

1) *quomodo codd. inter se cohaereant, largius exposui* 'Zur Überlieferungsgeschichte'.

codices, quibus vita Donatiana continetur, in duas familias distinguendi sunt, quorum altera comprehendit GΣ, altera MERABP. G plurimis locis optimam memoriam praebere iam H. Hagen (l. s. a. 678) *exposuit. codex Σ, qui interpolatum vitae specimen praebet, ad eundem fontem* w *redit, unde G fluxit. etiam e ceteris vitae interpolatae codicibus (codd. recentiores p. X) apparet eius auctorem, quem in stemmate littera V significavi*[1]), *vetustos libros, qui ad eundem archetypum quo G redeunt, secutum esse* (*cf. Hagen l. s. a 682). in altera codicum familia distinguendi sunt M et ERABP. M nonnullis locis veram memoriam cum GΣ habet. ceteri libri artissime cognati sunt eorumque errores ad y et u redeunt. quam prope inter se cohaereant RBP iam Hagen admonuit, sed 'Reginensem aut statim ex Bernensi fluxisse aut certe ita vitiose ex communi utriusque codicis fonte esse descriptum'* (p. 677) *non recte iudicavit. excerptum e Donati vita Vergiliana codicum C et K, quos gemellos esse ex erroribus, qui communes in eis leguntur apparet, ad z, avum codicis M, spectat.*

duae vitae Vergilii, quas post Hagenum (Serv. III, 2) in hoc libello iterum edendas curavimus, exstant in explanatione Iunii Philargyrii grammatici in bucolica, quae traduntur his codicibus:

N = Parisinus lat. 7960 (olim Colb. 899, regio 5076) saec. X.
cf. Hagen Servius III, 2, p. VII.
vita I fol. 1^R—2^R.
vita II fol. 12^R.

prima codicis pagina passim detrita est, tamen pleraque leguntur. iam decimo saeculo scriptura compluribus locis extincta erat, nam codicis corrector huius saeculi saepe litteras, quae non iam legebantur, renovasse videtur, quod in apparatu meo neglexi.

---

1) *de temporibus, quibus illae interpolationes factae sunt, coniectavit Norden Rhein. Mus. 61, 1906, 166.*

P = Parisinus lat. 11308 (olim suppl. lat. 1011) saec. IX. Servius (Hagen) III, 2, p. VII.
vita I fol. 14^R—16^R.
vita II fol. 1^R.

idem est codex, quo continetur vita Donatiana cum epistula Fl. Donati ad Munatium (v. p. VII), *sed vitam Donati et Philargyrii non eadem manus scripsit. codicis scriptura optime legitur. vita I explanationis Philargyrii in bucolica e vita Donatiana fluxit; scriptor autem illam vitam non plane excussit ad verbum, sed alia praetermisit, ut ipse confitetur dicendo* (p. 40, 23) et cetera vidisse in somnis de eodem puero, quae hic non sunt *(quae ad alia spectant prodigia apud Donatum tradita), alia variavit vel aliunde sumpsit. auctor vitae II Hieronymum secutus est, cui ex alio fonte hausta addidit haec verba* (p. 48, 4) nono Ptolomaei regis anno, cui apud Aegyptum Cleopatra in regnum successit, Augusti Caesaris XXVI regni anno, ante annos XVI Christi nativitatis. *N et P ex eodem archetypo, qui multis locis iam tum non sincerum verborum fontem praebebat, fluxerunt, quod ex mendis, quae communia leguntur in N et P, apparet (cf. Überlieferungsgeschichte). P est malum apographum multique eius errores ad scriptorem referendi sunt. codicum photographa apud me sunt.*

item ad Donati vitam Vergiliam redit vita Vergilii a Foca grammatico urbis Romae versibus edita, quae exstat solo in codice Parisino lat. 8093 saec. IX (= P) fol. 37^{R I}—37^{V II}, quem primus non sat bene excussit Riese anthol. lat. II, 671, melius in editione secunda. Heyne-Wagner Verg. I CXXXVII, qui editionem illius vitae a Burmanno factam in antholog. lat. T. I, lib. II, ep. 186 secuti sunt, et Reifferscheid Suet. rel. p. 68 sqq. Parisinum ipsum in contextu constituendo nondum adhibere potuerunt sed codicibus Scaligeri et Scriverii usi sunt. photographa mihi liberaliter mutuatus est Fr. Vollmer.

vitae, quae codicibus adhuc tractatis ad nos pervenerunt, artissime cognatae sunt cum vita quae dicitur Donatiana. longius recesserunt a Donato vita Monacensis, Noricensis vitae-

que codicis Gudiani fol. no. 70, de quibus nunc breviter disputandum est. unde illae fluxerint iam alio loco largius exposui (Zur Überlieferungsgeschichte).

S = *Sanblasianus 86 saec. IX fol.* 1^R *(Arndt-Tangl Schrifttafeln* II^4*, Tafel 42, Text p. 28; Petschenig Wiener Studien IV, 168sq.)*

m = *Monacensis lat. 15514 saec. X miscell. fol.* 89^R*—*91^V*. catalog. II, 2, 120.*

codice S continentur duae vitae Vergilianae S_1 1—47 *et* S_2 48—60. *maxima pars vitarum codd. m et* S_1 *ex eodem fonte hausta est, cui addidit* S_1 *ea, quae apud Hieronymum de Vergilio leguntur.*[1] *apud me sunt codicum photographa.*

quattuor vitae, quarum altera est vita, quae dicitur Bernensis, traduntur codice Gudiano fol. no. 70. Vollmer Sitz.-Ber. der bayer. Akademie 1908, Heft 11, p. 14, 23 adn. 1. Ribbeck, prolegomena p. 228sq. folia, quibus continentur vitae Vergilianae, breviter mihi descripsit Milchsack (Wolfenbüttel) idemque photographa procuravit.

γ = *Gudianus fol. no. 70 saec. IX.*

fol. 1^{RI}. Iniciis librorum VII periochae id est circumstantiae sunt requirende. vita poetae, titulus operis, qualitas carminis, intentio scribentis, numerus librorum, ordo librorum, explanatio. de vita poetae primum dicamus. Iste Virgilius Mantuanus fuit genere . . . *finit fol.* 1^{RII} . . . explicit proaemium *(vita Gud. I).*

fol. 1^{VI}. Incipiunt argumenta decem eglogarum. *desinit fol.* 2^{RI} . . . Extremum hunc Arethusa mihi concede laborem.

fol. 2^{RI}.[2] Vita Virgilii Pullii Maronis. Publius Virgilius Maro genere Mantuanus dignitate eques Romanus . . . *est vita Bernensis v. p. 66.*

---

1) *cf. Zur Überlieferungsgeschichte.*

2) *fol.* 2^R *altera manus scripsit, quae etiam addidit in margine fol.* 1^{RI} *ad lineam 15* 'convaluit' *et in fol.* 4^{VI} *scripsit scholium de* 'myrtus et lens'.

finit fol. 2^{RI} . . . probatissimorum virorum. Carmen Ovidii Nasonis: Virgilius quantus concessit Homero *(anthol. lat. 1)*.

Incipit carmen tetrasticon Ovidii Nasonis: qualis bucolicis *(anthol. lat. 2)*.

Incipit carmen tetrasticon Ovidii Nasonis: hactenus arvorum cultus *(anthol. lat. 2)*.

finit fol. 2^{RII} atque deae ramos, promorum ex ordine laetus.

fol. 2^{RII}. Incipit carmen tetrasticon Ovidii Nasonis: teque Pales et pastorum *(anthol. lat. 2, III)*.

Georgicis III liber explicit.

Incipit carmen tetrasticon Ovidii Nasonis: protinus aerii mellis *(anthol. lat. 2, IV)*.

Explicit IV georgicon.

Versiculi Asmenii super XII liber Aeneidis: primus habet Libicam *(anthol. lat. 634)*.

Incipiunt versus Ovidii Nasonis: Aeneas primo Libiae *(anthol. lat. 1)*.

finit fol. 2^{RII}. iusus narrare parabat.

fol. 3^{VI}.[1]) *15 lineae vacuae.*

Vita Virgilii poetae incipit. Virgilius genere Mantuanus.

finit fol. 4^{RI} glandibus alebantur antiqui *(vita Gud. II)*.

fol. 4^{RI}. IGILII VIRSVS VERMISSI RISA CAE.

Nocte pluit tota redeunt — habes *(anthol. lat. 256)*.

Non vos sic vobis mellificatis apes.

Non vos sic vobis vellera fertis oves *(cf. anthol. lat. 257)*.

Vergi⟨lii⟩ de dieb. feriarum.

Primus in orbe dies lucis nobis — his rite peractis *(Eug. Tolet. carm. 37)*.

Bis duo sint albi — tu tolle lapillum *carmen medi aevi; similes versus cf. Baehrens PLM V, p. 372.*

---

1) *folii* 3^{R} *descriptionem et photographum non habeo.*

Exercicium cuiusdam diurnum vatis mane exoro deum — lavo ludo quiesco. *versificator quidam Horatium (Sat. I, 6. 122sqq.) imitatus est.*

De detractoribus S. Augustinus super mensam: quisquis amat *(anthol. lat. 487[d]). septem lineae vacuae sunt.*

fol. 4[R II]. scriptura caret.

fol. 4[V I]. Virgilius poeta genere fuit Mantuanus ... pascua rura duces *(vita Gud. III) in fine manus altera addidit scholium de* 'myrtus et lens'.

fol. 4[V II]. Numerus euglogarum manifestus est — Polimniam et dicitur Gallus *(cf. vita Donatiana 302—315).*

Publii Virgilii Maronis bucolicon incipit. Publius dictus est Virgilius ...

fol. 5[R I]. incipit prima ecloga.

vita codicis prima, quae ad Eriugenae scholam redit, fragmentum Eriugenae continetur p. 62, 64—73. de fontibus huius vitae v. 'Zur Überlieferungsgeschichte'. altera vita est Bernensis; codicem in contextu illius vitae constituendae adhibui (v. p. 66). in tertia vita (= secunda vita Gudiana) scriptor Hieronymum et Servium, in quarta (= tertia Gudiana) Hieronymum secutus est.

multis codicibus ad nos pervenit vita Bernensis, quam ediderunt Hagen scholia Bernensia p. 745, Reifferscheid Suet. rel. p. 52sq., Vollmer Sitz.-Ber. 1908 p. 80sq., E. Diehl 'die vitae Vergilianae' p. 44sq. de temporibus, quibus orta sit illa vita et unde fluxerit, disputavit Vollmer l. s. a. p. 20sq., cuius editionem in contextu constituendo sequor. codicem Gud. et Bruxellensem lat. 10017 et Mus. Brit. addit. 32319 A ipse e photographis contuli. tabulam codicum, quibus continetur vita Bernensis, inserui p. 66.

nunc pauca nobis dicenda sunt de Servii et Probi vitarum codicibus. vita Vergiliana Servii commentario sublata tradita est his codicibus.

B = *Bernensi 363 saec. IX fol.* 58^R—58^V. *clarissimum codicem descripsit Hagen catalog. cod. Bern. p. 347 et in praefatione editionis Sijthoffianae, Thilo Servius I, praef. p. LXXVII. sequor codicis imaginem phototypice editam a Sijthoff.*

L = *cod. Lipsiensi bibl. sen. rep. I n* 36^b *saec. XI fol.* 73^R. *scriptura codicis passim detrita est, tamen pleraque leguntur. photographa mihi procuravit E. Kroker Lipsiensis (Servius I, praef. p. LXXIX).*

G = *Bernensi 167 saec. IX—X fol.* 5^R—5^V. *Hagen catalog. codd. Bern. p. 234 photographa habeo.*

M = *Monacensi lat. 6394 (olim Frisingensis 194) saec. XI fol.* 40^V. *catalog. codd. Mon. III, p. 103; Servius I, praef. LXXXIII.*

E = *Monacensi lat. 18059 (olim Tegernseensis 59) saec. XII fol.* 37^{VI}—37^{VII}. *catalog. IV, 2, 3 p. 130 Servius I, praef. p. LXXXIV. codd. Monac. ipse excussi et photographa contuli.*

C = *Fuldensi nunc Casselano ms. poet. fol. 6. saec. IX—X fol.* 1^R *et fol.* 61^R. *Servius I praef. p. XLVIII; Dübner Zeitschr. f. Altertumswissenschaft I, p. 1222 sqq., Thilo, Rh. Mus. XIV, 1859, 535 et Rh. Mus. XV, 1860, 119. ipse excussi et photographa contuli.*

H = *Hamburgensi bibl. publ. Scrin. 52 saec. XI fol.* 54^R—54^V. *Servius I, praef. LXXXI codicem ad bibliothecam regiam Monacensem missum excussi et photographa contuli.*

D = *Dresdensi 136 saec. XV. codicem non adhibui nisi in explenda lacuna, quam Hagen in fine vitae statuit p. 72, 64—69. cf. Servius I p. XCI.*

Parisinum 7959 saec. IX in contextu constituendo neglexi. cf. Servius I p. LXXXVIII. stemma codicum depingere nondum audeo, quod vitam Vergilii solam e codicibus contuli; tamen admonere liceat M et E ex eodem fonte derivatos videri.

vita Valeri Probi tradita est his codicibus.

V = *Vaticano 2930 saec. XV fol.* 68^R—68^V.

P = *Parisino lat. 8209 saec. XV fol. 1ᴿ—1ⱽ.*
M = *Monacensi lat. 755 a. 1496—97 fol. 4ᴿ catalog. III, 1 p. 189 et Servius III, 2 p. VIII. codicum photographa sequor.*
E = *Egenatii ed. princ. a. 1507 Venetiis impressa. haec editio mihi praesto non erat. Hagenum secutus sum.*

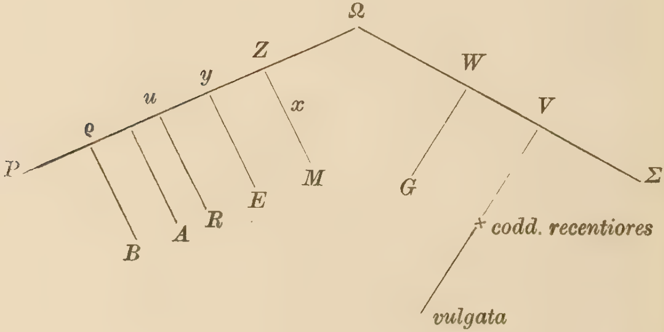
turum haec vita sit Valerii Probi necne, hoc loco disserendum non est; de hac re nuperrime disputavit J. Aistermann de M. Valerio Probo Berytio Bonn 1910 p. 70 sqq.

VITA VERGILII DONATIANA

CODICES.

Ω = archetypus omnium codicum v. praef. p. XI
G = Sangallensis 862 saec. X v. praef. p. VI
Σ = Bodleianus (mss. can. lat. 61) saec. XV v. praef. p. VIII
M = Monacensis latinus 305 saec. XI—XII v. praef. p. VIII
E = Parisinus lat. 7930 saec. XI v. praef. p. VII
R = Reginensis 1495 saec. X—XI v. praef. p. VIII
A = Parisinus lat. 16236 saec. X v. praef. p. VII
B = Bernensis saec. X v. praef. p. VI
P = Parisinus lat. 11308 saec. IX v. praef. p. VII
C = London Brit. mus. add. 32. 319 A saec. XII infra contextum addidi v. praef. p. VIII
K = Bruxellensis lat. 10017 saec. XIII infra contextum addidi v. praef. p. IX

stemma codicum:

VERGILII VITA DONATIANA.

P. Vergilius Maro Mantuanus parentibus modicis fuit ac praecipue patre, quem quidam opificem figulum, plures Magi cuiusdam viatoris initio mercennarium, mox ob industriam generum tradiderunt egregiaeque substantiae silvis coemendis et apibus curandis auxisse reculam. natus est Cn. Pompeio Magno M. Licinio Crasso primum coss. iduum Octobrium die in pago, qui Andes dicitur et abest a Mantua non procul. praegnans eum mater somniavit enixam se laureum ramum, quem contactu terrae coaluisse et excrevisse ilico in speciem maturae arboris refertaeque variis pomis et floribus, ac se-

---

Excerptum e vita Vergilii Donatiana, quod exstat in codd. C et K. (v. p. VIIIsqq.).

pregnans eius mater sonniavit se laureum ramum enixam et eum tacta terra coaluisse et excrevisse ilico in spem (*K*, in spẽm *C*) maturae arboris refertae variis pomis et floribus;

---

titulus: VIRGILII VITA SEKUNDUM DONATUM *CK*, VIRGILII MARONIS PUBLII DESCRIPTIO VITAE *M*, INCIPIT VITA VIRGILII DISSERTISSIMI OMNIUM POETARUM *A*, vıta P. Vırgılıı Maronıs poetae Maxımı felıcıter ıncıpıt *Σ*, *nulla adest inscriptio in GERPB.*

5 et *post* Magno *om. Ω (i. G), addiderunt ΣMERABP*
8 eum *GM*, eo *vulgata et codd. recentiores*, co *R*[1], *corr. in* eũ *ut vid.*, *deinde* eius *s. s. R*[2], *in marg. additum* eõ praegnans mater vulgatum *R*[3], cum *ABP*, *om. ΣE* | mater *GRABP*, autem mater *E*, mater eius *M*, mater maia quom *Σ* | somniavit *GER ABP*, somnavit *M*, somniasset *Σ* 9 contactu terrae *Ω* (*i. G*), contactum terra *E*, contacta terra *AB*[2]*P*, contracta terra *MRB*[1], compactum terrae *Σ* | in speciem *Ω* (*i. GΣ et recentiores codd.*), speciem (*om.* in) *MERABP*

quenti luce cum marito rus propinquum petens ex itinere divertit atque in subiecta fossa partu levata est. ferunt infantem ut sit editus neque vagisse et adeo miti vultu fuisse, ut haud dubiam spem prosperioris geniturae iam tum daret. accessit aliud praesagium, si quidem virga populea more regionis in puerperiis eodem statim loco depacta ita brevi evaluit, ut multo ante satas populos adaequavisset, quae 'arbor Vergilii' ex eo dicta atque etiam consecrata est summa gravidarum ac fetarum religione et suscipientium ibi et solventium vota. initia aetatis Cremonae egit usque ad virilem togam, quam XV anno natali suo accepit isdem illis consulibus iterum [duobus], quibus erat natus, evenitque ut eo ipso die Lucretius poeta decederet. sed Vergilius a Cremona Mediolanum et inde paulo post transiit in urbem. corpore et statura fuit grandi, aquilo colore, facie rusticana,

---

11 sequenti die rus petens cum marito in foveam divertit ibique peperit (floribus ∴ *in marg:* ∴ cuius sompnii misterum Lucretius frater suus poeta dixit ei: brevi tempore filium paries artificem in poematibus et eum poetis commendare debes K^2). infans natus dicitur nec vagisse et valde miti vultu fuisse.

20 inicia etatis Cremone egit usque ad virilem togam, quam XVII anno accepit.

24 inde Mediolanum post Romam transiit.

25 statura grandis cibi et vini minime libidinis in

---

12 divertit *Ω* (*i. GMEΣ*), devertit *RABP* | levata *Ω* (*i. GMΣ*P^1), leviata *ERA*P^2 15 accessit *vel* accessit et *Gronov.*, accessit etiam *E*, et accessit *GΣMERABP* 16 ita brevi evaluit *Ω* (*i. G* (coaluit) *Σ*P^1), ita brevi evaluit tempore *ERAB*P^2, ita brevi tempore evaluit *M*, convaluit *Gronov.* 21 quinto decimo *Reiff.* septimo decimo *Ω* (*i. ΣMERABP*), septimo *G* | anno (*om. A*) natali suo *Ω* (*i. RA*B^1*P*) anno natalis sui *M et in marg.* B^2, etatis suae anno *E*, anno aetatis suae *G* 22 duobus *uncis inclusi*, isdem illis consulibus iterum (*om. M*) duobus (*om. GΣ*) *GΣMRABP*, iterum isdem illis consulibus *E* 23 eo *Ω* (*i. MERABP*), eodem *GΣ* 25 grandi *Ω* (*i. GΣM*), grandis *ERABP* | aquilo *G*, aquili *BP*, aquilino *ΣEMRA*

valetudine varia; nam plerumque a stomacho et a faucibus ac dolore capitis laborabat, sanguinem etiam saepe reiecit, cibi vinique minimi. libidinis in pueros pronioris, quorum maxime dilexit Cebetem et Alexandrum, quem secunda bucolicorum ecloga Alexim appellat, donatum sibi ab Asinio Pollione, utrumque non ineruditum, Cebetem vero et poetam. vulgatum est consuesse eum et cum Plotia Hieria. sed Asconius Pedianus adfirmat, ipsam postea maiorem natu narrare solitam, invitatum quidem a Vario ad communionem sui, verum pertinacissime recusasse. cetera sane vitae et ore et animo tam probum constat, ut Neapoli Parthenias vulgo appellatus sit, ac si quando Romae, quo rarissime commeabat, viseretur in publico, sectantis demonstrantisque se suffugere⟨t⟩ in proximum tectum. bona autem cuiusdam exulantis offerente Augusto non sustinuit accipere. possedit prope centiens sestertium ex liberalitatibus amicorum habuitque domum Romae Esquiliis iuxta hortos Maecenatianos, quamquam secessu Campaniae Siciliaeque plurimum uteretur. parentes iam grandis amisit, ex quibus patrem captum oculis et duos fratres germanos, Silonem inpuberem, Flaccum iam adultum, cuius exitum sub nomine Daphnidis de-

---

pueros pronior, quorum maxime dilexit Cebetem et Alexan- 26
drum, quem in secunda egloga Alexim vocat donatum sibi ab Asinio Pollione (*C* Pollinione *K*)

parentes iam grandis amisit patrem captum oculis et 44
duos fratres Silonem impuberem et Flaccum iam adultum

---

27 saepe *MERABP*, saepius *GΣ*   28 minimi *Ω* (*i. GΣ*), minime *ERABP*, modicus *M*   32 consuesse *GR*, consuevisse *EΣ*, consuisse *ABP* | Hieria *Ω* (*i. GΣ*), ieria B^2P, geria B^1A (?), eregia *E*, egeria *R*, Aleria *Daniel*, Galeria *Ribbeck*   33 maiorem *Ω* (*i. RABP*), maiorum *G*, maioribus *ΣE*   34 vario *Ω* (*i.* GB^1), vareo P^1, varo $\Sigma ERAB^2P^2$ (?)   35 cetera *Ω* (*i. GΣRBP*), ceterum *EA* | vitae *Ω* (*i. ERABP*), vita *GΣ*   39 suffugeret *Reifferscheid*, suffugere *Ω* (*i. ERABP*), subterfugere *GΣ*, subterfugeret *Hagen*   42 in *post* Romae *om. Ω* (*i. GMERBP*) *addiderunt ΣA* | maecenatianos *Ω* (*i. GΣ*), mecenatis *MERABP*

flet [*ecl.* V, 20] inter cetera studia medicinae quoque ac maxime mathematicae operam dedit. egit et causam apud iudices unam omnino nec amplius quam semel. nam et in sermone tardissimum ac paene indocto similem fuisse Melissus tradidit. poeticam puer adhuc auspicatus in Ballistam ludi magistrum ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus distichon fecit:

'monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus;
nocte die tutum carpe viator iter.'

deinde catalecton et priapea et epigrammata et diras, item cirim et culicem, cum esset annorum XXVI. cuius materia talis est: pastor fatigatus aestu cum sub arbore obdormisset et serpens ad eum prorepéret e palude, culex provolavit atque inter duo tempora aculeum fixit pastori. at ille continuo culicem contrivit et serpentem interemit ac sepulcrum

---

46 (*K*, *primum* adaltum *deinde corr. in* adultum *C*), cuius exicium sub nomine daphnidis deflet.

51 puer adhuc in Balistam ludi magistrum ob infamiam lat^{o}ciniorum (*C*, lat^{i}ciniorum *K*) lapidibus coopertum distigon fecit (*C*, distichon fecit *om. K*)

'monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus;
nocte die tutum carpe viator iter.'

57 fecit et culicem cum esset annorum XVI cuius materia est: pastor cum fatigatus aestu obdormisset et serpens ad eum reperet (*C*, repperet *K*), culex provolavit et aculeo tempora fixit; at ille culicem atritum (?*CK male leguntur*) et serpentem interemit et sepulchrum culicis statuit et disti-

---

49 in *Ω* (*i. MERABP*), *om. GΣ* 56 et diras item *Ω* (*i. ERABP*), diras et item *G*, *om. M* 57 cirim *Ω* (*i. G*), cirimus *ERABP om. M* | cirim ⟨et copam⟩ *Bährens* | XXVI *Scaliger*, XVI *ERABP*, XVII *M*, XV *GΣ* 58 obdormisset *Ω* (*i. GΣ*), condormisset *ERABP*, condormiret *M* 59 eum *MERBP*, illum *GΣ*, *non legi potest A* | prorepéret *Ω* (*i. ΣRB*^{2}), proriperet *MEAB*^{1}*P*, praereperet *G* | provolavit *Ω* (*i. MERABP*), praevolavit *GΣ*

culici statuit et distichon fecit [412 *sq.*]:

'parve culex, pecudum custos tibi tale merenti
funeris officium vitae pro munere reddit.'

scripsit etiam de qua ambigitur Aetnam. mox cum res Romanas inchoasset, offensus materia ad bucolica transiit, maxime ut Asinium Pollionem Alfenumque Varum et Cornelium Gallum celebraret, quia in distributione agrorum, qui post Philippensem victoriam veteranis triumvirorum iussu trans Padum dividebantur indemnem se praestitissent. deinde ⟨edidit⟩ georgica in honore Maecenatis, qui sibi mediocriter adhuc noto opem tulisset adversus veterani cuiusdam violentiam, a quo in altercatione litis agrariae paulum afuit quin occideretur. novissime Aeneidem inchoavit, argumentum varium ac multiplex et quasi amborum Homeri carmi-

---

gon fecit (*C*, et sepulcrum — fecit *om. K*).

'parve culex, pecudum custos, tibi tale merenti
funeris (*C*, parve-funeris *om. K*) officium vitae pro munere reddit.'

bucolica autem scripsit 66
maxime ut Asinium Pollionem Alphenum Varum et Cornelium Gallum celebraret, quia in distributione agrorum, qui post Philipensem victoriam veteranis triumvirorum iussu dividebantur indenne se praestiterunt. de in (*C sic!* dei *K*) georgicam in honore Mecenatis, qui sibi mediocriter adhuc noto opem tulit adversus veterani cuiusdam violentiam, a quo in altercatione litis agrarie paulum abfuit, quin occidetur.

novissime Aeneidem (*C*, eneide *K*) nominibus ac 74
rebus Grecis et Latinis communem, in qua Romane simul urbis (*C* ᵛorbis *K*) et Augusti origo contineretur.

---

62 culici *Ω* (*i. GΣ*), culicis *MERABP* 65 etiam dequa ambigitur *Ω* (*i. ΣMRAP*), etiam aetna de qua ambigitur *E*, etiam ·/. aetham ·/. de qua ambigitur *B*, *om. G* 67 alphenumque *G*, alphenum *ΣMERABP* 72 adhuc *Ω* (*i. GRABP*), *om. MEΣ* 73 agrariae *Ω* (*i. GΣ*), *om. MERABP*

num instar, praeterea nominibus ac rebus Graecis Latinisque commune et in quo, quod maxime studebat, Romanae simul urbis et Augusti origo contineretur. cum georgica scriberet, traditur cotidie meditatos mane plurimos versus dictare solitus ac per totum diem retractando ad paucissimos redigere, non absurde carmen se more ursae parere dicens et lambendo demum effingere [*cf. Gell.* 17, 10, 2 *sq.*]. Aeneida prosa prius oratione formatam digestamque in XII libros particulatim componere instituit, prout liberet quidque, et nihil in ordinem arripiens. ac ne quid impetum moraretur, quaedam inperfecta transmisit, alia levissimis versibus veluti fulsit, quos per iocum pro tibicinibus interponi aiebat ad sustinendum opus, donec solidae columnae advenirent. bucolica triennio, georgica VII, Aeneida XI perfecit annis. bucolica eo successu edidit, ut in scaena quoque per cantores crebro pronuntiarentur. georgica reverso post Actiacam victoriam Augusto atque Atellae reficiendarum faucium causa commoranti, per continuum quadriduum legit, suscipiente Maecenate legendi vicem, quotiens interpellaretur ipse vocis offensione. pronuntiabat autem cum suavitate, cum lenociniis miris. ac Seneca tradidit Iulium Montanum poetam solitum dicere, involaturum se Vergilio quaedam, si et

---

78 georgicam scribens mane plurimos versus dictabat (*K*, distabat *C*), sed tota die retractando ad paucissimos redigebat more ursae se parere versus dicens et lambendo effingere.

---

81 se more ursae *MERABP*, se ursae more *GΣ* 85 ac *Ω* (*i. G*), ut *ERABP*, *om. Σ* 86 versibus *Ω* (*i. GMΣ*), verbis *ERABP* 87 quos *Ω* (*i. GΣM*), quae *ERAB*^{1}*P*, qui *B*^{2} | tibicinibus *Ω* (*i. GMP*), tibialibus *ERAB*^{2}, tibiantibus *B*^{1}, tigillis *Σ* 88 aiebat *Ω* (*i. RABP*), agebat *ME*, a se dicebat *GΣ* 89 triennio *Ω* (*i. MERABP*), biennio (*s. s.* tri-) *GΣ* 91 crebro *Ω* (*i. MERABP*), crebra *GΣ* 92 faucium *Ω* (*i. MERABP*), virium *GΣ* 95 cum *ante* lenociniis *Ω* (*i. MER ABP*), *om. GΣ*, et *vulgata*, tum *Reifferscheid* (lenociniis *v. Gloss V, 603,5*) 96 ac *Hagen*, ut *Ω* (*i. GMERABP*) et *Reifferscheid*, *om. Σ*

vocem posset et os et hypocrisin: eosdem enim versus ipso pronuntiante bene sonare, sine illo inanes esse mutosque. Aeneidos vixdum coeptae tanta extitit fama, ut Sextus Propertius non dubitaverit sic praedicare [II, 34, 65]:

'cedite Romani scriptores, cedite Grai:
nescio quid maius nascitur Iliade' —

Augustus vero — nam forte expeditione Cantabrica aberat — supplicibus atque etiam minacibus per iocum litteris efflagitaret, 'ut sibi de Aeneide', ut ipsius verba sunt, 'vel prima carminis ὑπογραφή vel quodlibet κῶλον mitteretur.' cui tamen multo post perfectaque demum materia tres omnino libros recitavit, secundum quartum sextum. sed hunc notabili Octaviae adfectione, quae cum recitationi interesset, ad illos de filio suo versus [*Aen.* VI, 884]: 'tu Marcellus eris', defecisse fertur atque aegre focilata est. recitavit et pluribus, sed neque frequenter et ea fere de quibus ambigebat, quo magis iudicium hominum experiretur. Erotem librarium et libertum eius exactae iam senectutis tradunt referre solitum, quondam eum in recitando duos dimidiatos versus complesse ex tempore. nam cum hactenus haberet [*Aen.* VI, 164]: 'Misenum Aeoliden', adiecisse: 'quo non praestantior alter', item huic [*Aen.* VI, 165]: 'aere ciere viros', simili calore iactatum subiunxisse: 'martemque accendere cantu', statimque sibi imperasse ut utrumque volumini adscriberet.

anno aetatis quinquagesimo secundo impositurus Aeneidi summam manum statuit in Graeciam et in Asiam secedere

---

anno etatis LII inpositurus Aeneidi summam manum statuit in Graeciam et in Asiam secedere triennioque con-

---

104 aberat *Ω* (*i. EAB^1*), aderat *GMRB^2P*, abesset *Σ*
107 ὑπογραφή *Hagen*, hypografae *G*, hypografa *ΣERABP*, *om. M* 109 quartum *Ω* (*i. MERABP*), quartum et *GΣ*
112 focilata *Ω* (*i. GRBP*), focillata *Σ*, refocillata *A*, refocilatur *E* | est *Ω* (*i. RABP*), *om. GΣE* 113 ea *Ω* (*i. MERABP*), *om. GΣ*

triennioque continuo nihil amplius quam emendare ut reliqua vita tantum philosophiae vacaret. sed cum ingressus iter Athenis occurisset Augusto ab oriente Romam revertenti destinaretque non absistere atque etiam una redire, dum Megara vicinum oppidum ferventissimo sole cognoscit, languorem nactus est eumque non intermissa navigatione auxit ita ut gravior aliquanto Brundisium appelleret, ubi diebus paucis obiit XI Kal. Octobr. Cn. Sentio Qu. Lucretio coss. ossa eius Neapolim translata sunt tumuloque condita, qui est via Puteolana intra lapidem secundum, in quo distichon fecit tale:

'Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope; cecini pascua rura duces.'

heredes fecit ex dimidia parte Valerium Proculum fratrem alio patre, ex quarta Augustum, ex duodecima Maecenatem, ex reliqua L. Varium et Plotium Tuccam, qui eius Aeneida post obitum iussu Caesaris emendaverunt. de qua re Sulpicii Carthaginiensis exstant huiusmodi versus:

---

125 tinuo nihil aliud quam (*K*, quod? *C*) emendare ut post philosophiae vacaret.

126 sed cum ingressus iter Athenis occurisset Augusto ab oriente Romam revertenti destinaretque non absistere atque etiam una reddire (*CK*) ferventissimo sole langorem incidit eumque non intermissa navigatione hausit graviorque Brundusium (*C*, Brundusium † *K*) appulit ubi diebus paucis obiit

133 ossa eius Neapolim translata sunt tumuloque condita, qui est via Puteolana intra secundum lapidem in quo distichon est, quod ipse fecerat:

'Mantua me genuit. Calabri rapuere, tenet nunc
Partenope; cecini pascua rura duces.'

---

131 gravior *Ω* (*i. GERABP*), aegrior *Hagen* 139 alio patre *Ω* (*i. MRABP*), alia parte *E*, ex alio parte *GΣ* 140 Aeneida *Hagen*, aeneidam *ERABP*, aeneidem *GΣ*, eneiden *M*

'iusserat haec rapidis aboleri carmina flammis
Vergilius, Phrygium quae cecinere ducem.
Tucca vetat Variusque; simul tu, maxime Caesar,
non sinis et Latiae consulis historiae.
infelix gemino cecidit prope Pergamon igni,
et paene est alio Troia cremata rogo.'

egerat cum Vario, priusquam Italia decederet, ut si quid sibi accidisset, Aeneida combureret; at is ita facturum se pernegarat. igitur in extrema valetudine assidue scrinia desideravit, crematurus ipse; verum nemine offerente nihil quidem nominatim de ea cavit. ceterum eidem Vario ac simul Tuccae scripta sua sub ea conditione legavit, ne quid ederent, quod non a se editum esset. edidit autem auctore Augusto Varius, sed summatim emendata, ut qui versus etiam imperfectos, si qui erant, reliquerit. quos multi mox supplere conati non perinde valuerunt ob difficultatem, quod omnia fere apud eum hemistichia absoluto perfectoque sunt sensu, praeter illud [*Aen.* III, 340]: 'quem tibi iam Troia'. Nisus grammaticus audisse se a senioribus aiebat, Varium duorum librorum ordinem commutasse, et qui nunc secundus sit in tertium locum transtulisse, etiam primi libri correxisse principium, his versibus demptis:

---

egerat cum Varo priusquam Italia decederet, ut si quid sibi 149
accidisset (*K*, accedisse *C*) Aeneida combureret.
cui et Tuccae simul 153
moriens mandavit ne quid ederent, quod non a se editum esset.
Varus etiam principium correxit versibus his demptis: 163

---

148 cremata *Ω (i. ΣMERABP)*, cremata sepulta *G*, sepulta *Hagen* 149 Italia — at *om. G*, sed *Reifferscheid* 150 at *Hagen*, et *Ω (i. MERABP)* | ita *G*, *om. MERABP* 154 sua *Ω (i. MERABP)*, *om. G* 159 emistichia absoluto perfectoque sunt sensu (sensum *R*) praeter illud quem tibi [iam *GΣ*] troia (praeter — troia *om. M*) *MERABP*, emistichia praeter illud quem tibi iam troia sensum videantur habere perfectum *GΣ* 161 aiebat *Ω (i. ERABP)*, agebat *G*, dicebat *Σ* 162 nunc *Ω (i. GMERABP)*, tunc *Σ*

'ille ego qui quondam gracili modulatus avena
carmina et egressus silvis vicina coegi,
ut quamvis avido parerent arva colono,
gratum opus agricolis, at nunc horentia Martis —
arma virumque cano'.

obtrectatores Vergilio numquam defuerunt, nec mirum, nam nec Homero quidem. prolatis bucolicis Numitorius quidam rescripsit antibucolica, duas modo eclogas sed insulsissime παρῳδήσας, quarum prioris initium est:

'Tityre, si toga calda tibi est, quo tegmine fagi?'

sequentis:

'dic mihi Damoeta: cuium pecus anne Latinum?
non. verum Aegonis nostri sic rure locuntur'.

alius recitante eo ex georgicis [I, 299]: 'nudus ara, sere nudus' subiecit: 'habebis frigore febrem'. est et adversus Aeneida liber Carvili Pictoris, titulo Aeneomastix. M. Vipsanius a Maecenate eum suppositum appellabat novae cacozeliae repertore, non tumidae nec exilis, sed ex communibus verbis atque ideo latentis. Herennius tantum vitia eius, Perellius Faustus furta contraxit. sed et Q. Octavi Aviti ὁμοιοτήτων octo volumina quos et unde versus transtulerit continent.

'ille ego qui quondam gracili modulatus avena
carmina et egressus silvis vicina coegi,
ut quamvis avido parerent arva colono,
gratum opus agricolis, at nunc horrentia Martis —
arma virumque cano'.

---

165 qui quondam Ω (*i. GΣ*), qui silvas *MERABP* **166** carmina Ω (*i. MERABP*), carmen *GΣ* **171** Numitorius *Hagen*, numinatoris AB^1, numinatorus *R*, numinatoriis *EP*, numitoris B^2, innominatus *Daniel* **179** habebis Ω (*i. GΣ*), et habebis *ERABP* **180** Carvili *Gronov.*, carbili Ω (*i. ERABP*), carbilii *Σ*, cabili *G* | Aeneomastix Ω (*i.* $ERAB^1P$), *in marg.* madens aeneid B^2, aeneidos mastix *GΣ* | Vipsanius *editores*, vipranius Ω (*i. GΣERABP*) **181** repertore Ω (*i. G*), repertorem *ERABP* **184** faustus Ω (*i. RABP*), faustinus *GΣ*, *om. E* | quinti Ω (*i. G*), quae AB^1P, qui RB^2, *om. E* | *post* qui

Asconius Pedianus libro, quem contra obtrectatores Vergilii scripsit, pauca admodum obiecta ei proponit eaque circa historiam fere et quod pleraque ab Homero sumpsisset; sed hoc ipsum crimen sic defendere adsuetum ait: 'cur non illi quoque eadem furta temptarent? verum intellecturos facilius esse Herculi clavam quam Homero versum subripere'. et tamen destinasse secedere ut omnia ad satietatem malevolorum decideret.

---

lacuna in R | octavi aviti *Ω* (*i. GAB²P*), aviti *R*, octaviani *B¹*, *om. E* | ὁμοιοτήτων *Hagen*, ὁμοιοτελεύτων *vel similia codd.*, homoeon elenchon *Reifferscheid*

186 libro *Ω* (*i. ΣRABP*), librum *G*, in libro *ME*

PLENUS APPARATUS AD VITAM VERGILII DONATIANAM.

titulus: VIRGILII VITA SECVNDVM DONATVM *CK*, VIRGILII MARONIS PVBLII DESCRIPTIO VITAE *M*, INCIPIT VITA VIRGILII DISSERTISSIMI OMNIVM POETARVM *A*, vita P. Virgilii Maronis poetae Maximi feliciter incipit *Σ*, *nulla adest inscriptio in GERBP.*

1 P. *MERABP*, UBLIUS *G* | Mantuanus *GERABP*, *om. Σ* | Mantuanis parentibus natus modicus fuit *M* | ac—5 reculam *om. M* | ac *GERBP*, a *A*, et *Σ* 2 quidam *ERBPΣ*, quidem *G*, quidam (*non certe legitur, fortasse primum* quidem) *A* | Magi *GΣER*^{1}*ABP*, magistri *R*^{2} 3 viatoris *GΣERAB*, viatoris *s. s.* ƚ negoti — *P* 4 generum *GΣRABP*, generum fuisse *E* | egregi⟨a⟩eque *ERABP*, gregiaeque *G* | coemendis et apibus *RABP*, coem̃tis et apibus *E*, cōm̃disset apibus *G* 5 auxisse reculam *Hagen*, auxisse regulam *ERABP*, regulam auxisse *G* | *post* tradiderunt *haec interpolatio exstat:* quem cum agricolationi reique rusticae et gregibus praefecisset socer silvis coemundis et apibus curandis reculam auxit *Σ* | Cn. *Σ*, Gn. *MRABP*, qn *G* 6 Magno *GΣMERBP*, *om. A* | et *post* Magno *om. G*, et *addiderunt ΣMERABP* | M. Licinio *GΣRABP*, M. Lucio *M* | Crasso *GΣRABP*, *om. M* | primum *GΣRABP*, *om. M* | Gn. pompei magni et M̄ licini crassi consulum temporibus *E* | iduum *GΣERAB*^{2}*P*, idium *B*^{1}*PA*, 6 iduum—7 non procul *om. M* 7 andes *ERABPΣ*, ande *G* | et *GERABP*, qui *Σ* | abest *ΣERABP*, ab /// est *G* 8 pregnans *MERABPΣ*, pregnas *G* | eum *GM*, eo *vulgata*, co *R*^{1}, *corr. in* eũ *ut vid.*, *deinde* eius *s. s. R*^{2}, *in marg. add.* eõ praegnans mater vulgatum *R*^{3}, cum *ABP*, *om. EΣ* | mater *GRABP*, autem mater *E*, mater eius *M*, mater maia quom *Σ* | somniavit *GERABP*, somnavit *M*, somniasset *Σ* 9 contactu terrae *G*, contactum terra *E*, contacta terra *AB*^{2}*P*, contracta terra *MRB*^{1}, compactum terrae *Σ* | et excrevisse *GΣMRABP*, *om. E* | in speciem *GΣ*, speciem (*om.* in) *MERABP* 10 que *GMERABP*, *om. Σ* | ac *GERABP*, *om. MΣ* 11 ex itinere *MERABPΣ*, ex inere *G* 12 divertit *GMEΣ*, devertit *RABP* | levata *GΣMP*^{1}, leviata *ERABP*^{2} | ferunt infantem ut (ut *s. s.* postquam *E*^{1}) sit editus neque vagisse (vagiisse *Σ*) *GΣERABP*, ferunt cum sit editus vagisse infantem *M* 13 cum *scripsit pro* ut *Reifferscheid* | fuisse *GΣMRABP*, extitisse *E* 14 prosperioris geniturae

GΣRABP, geniturae (*s. s.* nativitatis *m. 1*) prosperioris *E*, suae genitrici *M* | tum (eum R^1, *corr.* R^2) daret *MERABP*, duraret *G*, tum indicaret *Σ* 15 accessit *vel* accessit et *Gronov.*, accessit etiam *E*, et accessit *GΣMRABP* | more regionis *GΣERABP*, *om. M* 16 in puerperiis *ΣERABP*, inpuerperis *M*, impuerperiis *G* ita brevi evaluit GP^1, ita brevi coaluit *Σ*, ita brevi evaluit tempore $ERABP^2$, ita brevi tempore evaluit *M* | convaluit *Gronov.* 17 ante *ΣMERABP*, *om. G* | adaequavisset *GEABP*, adaequasset *ΣR*, adaequavisses *M* 19 foetarum *ΣRABP*, faetarum *ME*, foetorum *G* | et *post* religione *addiderunt MERABP*, et *om. GΣ* | suscipientium *GΣERABP*, suspicientium *M* 20 cremone *GΣMEABP*, chremone *R* 21 virilem *GΣERABP*, vililem *M* | quinto decimo *Reifferscheid*, septimo decimo *ΣMERABP*, septimo *G* anno (*om. A*) natali suo RAB^1P, anno natalis sui *M et in marg.* B^2, etatis suae anno *E*, anno aetatis suae *G* | accepit *MERABP*, coepit *GΣ* | isdem illis consulibus iterum (*om. M*) duobus (*om. GΣ*) *GΣRABPM*, iterum isdem illis duobus consulibus *E* 22 erat natus *GERABP*, natus erat *MΣ* 23 eo *MERABP*, eodem *GΣ* *post* die *addidit*: quo togam suscepit virgilius *E* | poeta *GΣMRABP*, *om. E* | initia aetatis hoc est usque VII annum Cremonae egit et XVII anno togam virilem coepit illis consulibus iterum quibus natus erat *Σ et vulgata* | sed Virgilius a *uncis inclusit Reifferscheid* 24 cremona *GΣMABP*, chremona *R*, cremone *E* | urbem $GΣMER^1ABP$, urbem *s. s.* ro E^1, scilicet romanam *s. s.* R^3 | *post* paulo post *haec interpolatio in Σ*: neapolim transiit. ubi cum litteris et Graecis et Latinis vehementissimam operam dedisset, tandem omni cura omnique studio indulsit medicinae et mathematicis. quibus rebus quom ante alios eruditior peritiorque esset se in urbem contulit, statimque magistri stabuli equorum Augusti amicitiam nactus multos variosque morbos incidentes equis curavit. et ille in mercedem singulis diebus panes Virgilio, ut uni ex stabulariis dari iussit. interea a Crotoniatis pullus equi mirae pulchritudinis Caesari missus dono fuit. qui omnium iudicio spem portentabat virtutis et celeritatis immensae. hunc cum aspexisset Maro, magistro stabuli dixit, natum esse ex morbosa equa et nec viribus valiturum nec celeritate: idque verum fuisse inventum est. quod cum magister stabuli Augusto recitasset, duplicari sibi in mercedem panes iussit. quom item ex Hispania Augusto canes cono mitterentur et parentes eorum, dixit Virgilius et animum deleritatemque futuram. quo cognito mandat iterum augmentari Virgilio panes. dubitavit Augustus Octaviine filius fuerit an alterius, idque Maronem apperire posse arbitratus est, quia canum equi naturam parentesque cognorat. amotis ergo omni-

bus arbitris illum in penitiorem partem domi vocat et solum rogat, an sciat quisnam esset, et quam ad felicitandos homines facultatem haberet. novi, inquit Maro, te Caesarem Augustum et ferme aequam cum diis immortalibus potestatem habere, ut quem vis felicem facias. eo animo sum, respondit Caesar, ut si verum pro rogatu dixeris, beatum te felicemque reddam. utinam, ait Maro, interroganti tibi vera dicere queam. tunc Augustus: putant alii me natum Octavio, quidam suspicantur alio me genitum viro. Maro subridens facile, inquit, si impune licenterque quae sentio loqui iubeas, id dicam. affirmat Caesar iure iurando, nullum eius dictum aegre laturum, immo non nisi donatum ab eo discessurum. ad haec oculos oculis Augusti infigens Maro: facilius, ait, in caeteris animalibus qualitates parentum mathematicis et philosophia cognosci possunt. in homine nequaquam possibile est. sed de te coniecturam habeo similem veri, ut quid exercuerit pater tuus aperire possim. adtente expectabat Augustus quidnam diceret. quantum rem ego intellegere possum, pistoris filius es, inquit. obstupuerat Caesar, et statim quo id facto fieri potuerit animo volvebat interrumpens Virgilius, audi inquit, quo pacto id coniicio. quom quaedam enuntiarim praedixerimque, quae intellegi scirique non nisi ab eruditissimis summisque viris potuissent, tu princeps orbis item et item panes in mercedem dari iussisti. quod quidem aut pistoris aut nati pistore officium erat. at deinceps inquit Caesar non a pistore, sed ab rege magnanimi dona feres. placuit Caesari facetia, illumque plurimi fecit et Pollioni commendavit. 25 corpore *ΣMERABP*, corpora *G* | grandi *GΣM*, grandis *ERABP* | aquilo *G*, aquili *BP*, aquilino *ΣEMRA* | *post* aquilino *inseruit* corpore vel *E* 26 valetudine *Σ*, valitudine *GMERABP*[2], validi/// ne *P*[1], *s. s.* infirmitate *E*[1] | a stomacho et a faucibus *RABP*, a stomacho et faucibus *E*, ob stomacho et a faucibus *G*, ab stomacho et faucibus *Σ*, stomacho et faucibus *M* 27 sanguinem etiam (*om. M*) saepe (saepius *GΣ*) *GΣMRABP*, saepe etiam sanguinem *E* | reiecit *GMERABP*, eiecit *Σ* 28 cibi vinique *GΣMEABP*, cibum vinumque *R* | minimi *GΣ*, minime *ER ABP*, modicus *M* | *post* minimi *inseruit* fama fuit libidinis pronioris in pueros fuisse. sed boni ita eum pueros amare putaverunt ut Socrates Alcibiadem et Plato τὰ παιδικά. verum inter omnis maxime dilexit . . . *Σ* | nimiae *ante* libidinis *inseruit M* | in pueros *GΣERABP*, *castus aliquis lector in M erasit, sed adhuc legitur* | pronioris *MΣ*, promoris *G*, pronior his *ABP*, pronior/// (*rasura exstare videtur*) *R*, pronior hi sunt *E* | quorum *GMRABP*, quos *E* 29 maxime dilexit *GΣER ABP*, dilexit maxime *M* | in *ante* secunda *om. GΣMRABP*, in *add. E* | bucolicorum *ΣMERA*, bucholicorum *G*, bucolico-

rum *BP* **30** alexim *GΣRABP*, alexin *ME* | appellat *GΣM EABP*, *om.* R^1, dicit *s. s.* R^2 | donatum—32 Plotia Hieria *om. M* | ab Asinio *ΣERABP*, *om. G* **31** pollione *GΣE RA*, polione *BP* | *post* ineruditum *addidit* nam Alexandrum grammaticum *Σ* **32** consuesse *GR*, consuevisse *EΣ*, consuisse *ABP* | et *GERABP*, *om. Σ* | hieria *GΣ*, ieria B^2P, geria B^1A(?), eregia *E*, egeria *R*, Aleria *Daniel*, Galeria *Ribb.* (*prol. p. 101*) 32 sed Asconius—35 recusasse *om. M* **33** ipsam *GERABP*, ipsum *Σ* | maiorem *RABP*, maiorum *G*, maioribus *ΣE* | narrare *ΣERABP*, narrarem *G* **34** solitam *GERABP*, solitum *Σ* vario GB^1, vareo P^1, varo *ΣERAB*^{2} P^2 | sui *GERABP*, mulieris *Σ* **35** verum *GERABP*, sed *Σ* | recusasse *GERAB*, abstinuisse *Σ* | cetera—39 tectum *om. M* | cetera *GΣRBP*, ceterum *EA* | vitae *ERABP*, vita *GΣ* **36** probum *GERAB*^{2}*P*, proba B^1 | fuisse *post* probum *addidit Σ* | parthenias *s. s.* id est virgilius E^1 | vulgo appellatus sit *GRABP*, appellatus sit vulgo *E*, vulgo appellaretur *Σ* **38** sectantis demonstrantisque *ABP*, sectantes demonstrantesque *GΣR*, sectantibus demonstrantibusque *E* **39** suffugeret *Reifferscheid*, suffugere *ERABP*, subterfugere *GΣ*, subterfugeret *Hagen* | bona—40 accipere *om. M* | bona *ΣERABP*, boni *G* **40** exulantis *ΣERABP*, exuolantis *G* | offerente augusto *ΣERABP*, offerentem augusto *G* | possedit 41 amicorum *om. M* **41** prope *GΣE*R^2*ABP*, *om.* R^1 | centiens *GBP*, centies *ΣERA* | sestertium *ΣEA*, estertium *GBP*, sextertium *R*, *super* sestertium *scripsit* ŧ orion(?) *E* | liberalitatibus *GΣERAB*^{1}*P*, liberalitatibus *pung.* B^2 | habuitque *GΣRA PB*, habuit *ME* **42** romae *GΣMERAB*^{2}*P*, *om.* B^1 | in *post* Romae *om. GMERBP*, *addiderunt ΣA* | aesquiliis *ΣG*, exquiliis *ERABP*, *om. M* | maecenatianos *GΣ*, mecenatis *MERA BP* **43** quamquam *GΣMEAP*, quanquam *RB* | uteretur *ΣMERABP*, utetretur *G* | *post* uteretur *inseruit Σ*: quaecumque ab Augusto peteret repulsam numquam habuit. parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat, quos iam grandis . . . **45** silonem *GΣRABP*, sylonem *E*, soloninum *M* | impuberem *GΣMERABP*, *s. s.* imberbem *E* **46** iam *ΣMERABP*, *om. G* | cuius *ΣMERABP*, ouius *G* | daphnidis *GΣMEABP*, daphnis *R* **47** inter cetera—48 operam dedit *om. M* | cetera *GΣEABP*, cetera *corr. ex* ceterea *R* | studia *GΣERAB*, *corr. ex* stadia *P* | *post* studia *inseruit* ut superius dixi *Σ* **48** apud *GMERABP*, *om. Σ* **49** iudices *GMRABP*, iudicem *E*, *om. Σ* | nam et *MERABP*, *om. Σ*, nec et *G* | in *MERABP*, *om. GΣ* **50** sermone *ΣMERABP*, sermonem *G* | indocto *GΣMERAB*^{2}*P*, indoctum B^1 | similem *GΣERA BP*, similem se *M*, similem eum *Hagen* | melissus *ERABP*, melisus *G*, Melisius *Σ*, *om. M* **51** puer adhuc *GΣMABP*,

adhuc puer *ER* | ballistam *P*, balistam *GΣMERAB* 52 magistrum *GΣMERBP*, magistrium *A*(?) 53 ut *post* fecit *om. GΣERABP, addidit M* 54 ballista *GP*, balista *ΣMERA B* | nocte—iter *om.* M^1, *s. s.* M^2 56 priapea *G*, priapeia *M*, priapia *ERABP* | et diras item *ERABP*, diras et item *G*, *om. M* 57 cirim *G*, cirimus *ERABP*, *om. M* | cirim ⟨et copam⟩ *Bährens* | hinc *post* cirim *om. GERABP, addidit M* | deinde moretum et priapeiam et epigrammata et diras et culicem quom *Σ* | XXVI *Scaliger*, XVI *ERABP*, XVII *M*, XV *GΣ* 58 fatigatus *GΣMERAB*, fatigatur *P* | arbore *GΣMRABP*, abarbore *E* | obdormisset *GΣ*, condormisset *ERABP*, condormiret *M* 59 eum *MERBP*, illum *GΣ*, *legi non potest A* | prorepertet *ΣRB*², proriperet *MEAB*¹*P*, praereperet *G* | provolavit *MERABP*, praevolavit *GΣ* 60 tempora *GΣERA BP*, timpora *M* | continuo *GΣMERBP*, *om. A* 61 contrivit *GΣM*, attrivit *ERAB*, adtrivit *P* | interemit *GΣMRABP*, inter // *A* 62 culici *GΣ*, culicis *MERABP* 63 parve *GΣ MRABP*, parva *E* | pecudum custos *GΣMRABP*, custos pecudum *E* 64 reddit *GΣMEABP*, reddit *primum, deinde corr. in* reddo *R* | *coniectura* reddo *exstat etiam in cod. Monac. lat. 15514 saec. X fol. 77*^{v}, *ubi legitur illius distichi haec variatio:* 'parve culex, pecorum tibi custos tale ..... reddo 65 etiam de qua ambigitur *ΣMRAP*, *om. G*, etiam aetna de qua ambigitur *E*, etiam ·/. aethnam ·/. de qua ambigitur *B* | aetnam *Σ*, etnam *GM*, haetnam *R*, aethnam *AB*, aethna *E*, aeternam *P* | mox *GMERABP*, et mox *Σ* 66 bucolica *MΣ*, bucolicam *AR*, bocolicam *BP*, bucholicam *G* bupcolica *E* | transiit *GΣMERBP*, transit *A*(?) 67 asinium *GΣMERA*, assinium *BP* | pollionem *ΣMERABP*, *om. G* | alfenumque *G*, alphenum (l *corr. ex* d *R*) *ΣMERABP* | cornelium (*corr. ex* comelium *R*) *GΣMERABP* 68 distributione *ΣMERABP*, distributionem *G* | qui *GΣRAB*, qui *corr. ex* quo *P*, quae *E*, quos *M* 70 dividebantur *GΣRABP*, dividebatur *E*, dividebant *M* | indemnem se *GΣERABP*, *om. M* 71 edidit *om. GΣM ERABP*, *inseruit post* deinde *Hagen*, *post* Maecenatis *habet vulgata* | georgica *GΣR*, georgicam *EABP*, georica *M* | in honore (*corr. ex* honorem *P*) *GERABP*, in honorem *M*, honori *Σ* | qui sibi mediocriter *GMERABP*, qui vixdum *Σ* 72 adhuc *GRABP om. MEΣ* | noto *GΣMRABP, om. E* | adversus *GΣERABP*, sed adversus *M* | veterani *ΣMERABP*, veteram (*vix cum Hageno legi potest veterani*) *G* | cuiusdam *GMERABP, om. Σ* | *post* veterani *inseruit:* Claudii militis, ut alii putant Arii centurionis violentiam *Σ* 73 agrariae *GΣ, om. MERABP* | paulum *GRABP*, paulolum *M*, paulus *E*, parum *Σ* 74 novissime—78 contineretur *valde depravatus est A* | novissime *GΣERABP, om. M* | aeneidem *GΣMR*

BP, eneida *EA*?) | inchoavit *GMERABP*, agressus est *Σ* 75 ac *GMEABP*, et *ΣR* | carminum instar *GΣ*, carminis (carmini B^1) instar *ERAB*^{2}*P*, instar carminis *M* 78 urbis *GΣRABP*, urbes *M*, orbis *E* | cum—80 per totum *vix legi potest A* | georgica *GΣERABP*, georica *M* 79 cotidie *GMERABP*, quottidie *Σ* | medidatos *GΣMERABP*, medidatus *Hagen*
80 retractando (*primum* retrantando *E*) *GΣMERABP*
81 redigere (*primum* redigeret *P*) *GΣERABP*, rediere *M* | absurde *GΣMRABP*, absurdum *E* | se more ursae *MERABP*, se urs⟨a⟩e more *GΣ* | informe *ante* more *inseruit Reifferscheid* | parere (parare *M*) dicens *GΣMRABP*, dicens parere *E* 83 formatam *GΣMERABP*, firmatam *Hagen* | digestamque *GΣMERBP*, digestaque *A* 84 libros *GΣMRABP*, libris *E* | particulatim *GΣERABP*, particulatam *M* | instituit *GΣERABP*, constituit *M* | prout—85 arripiens *om. ΣM* | *post* instituit *addidit*: ut quidam tradunt. alii eius sententiae sunt, ut menti habuerit quatuor et XX libros usque Augusti tempora scripturum atque alia quidem percursurum, Augusti vero gesta diligentissime exequuturum. quippe qui dum scriberet ne quid . . . *Σ* 85 et nihil *GΣRABP*, nihil *E* | arripiens *GEAB*^{2}*P*, accipiens *RB*^{1} | ac—moraretur *om. M* | ac *G*, ut *ERABP*, *om. Σ* 86 transmisit *GMERABP*, reliquit *Σ* | versibus *GMΣ*, verbis *ERABP* 87 veluti *GERABP*, *om. ΣM* | fulsit (*s. s.* supplevit *E*) *GERABP*, scripsit *Σ*, *om. M* | quos *GΣM*, quae *ERAB*^{1}*P*, qui B^2 | per iocum *GΣMERAB*^{2}*P*, pio cum B^1 | tibicinibus *GMP*, tibialibus *ERAB*^{2}, tibiantibus B^1, tigillis *Σ* | interponi aiebat *RABP*, interponi agebat *E*, agebat interponi *M*, interponi a se dicebat *GΣ*
89 bucolica *GΣMERA*, bocolica *BP* | triennio *MERABP*, biennio (*s. s.* tri- *Σ*) *GΣ* | *post* biennio *addidit:* Asinii Pollionis suasu perfecit. hic Transpadanam provinciam regebat. cuius favore agros suos, quom veteranis distribuerentur, Virgilius non amisit. hunc Pollionem maxime amavit Maro et ab eo magna munera tulit. quippe qui invitatus ad prandium captus pulchritudine et diligentia Alexandri, Pollionis pueri, eum dono accepit. huius Pollionis filium, C. Asinium, Gallum, oratorem clarum et poetam non mediocrem, miro amore dilexit Virgilius. is transtulit Eufurionem in latinum et libris IV amores suos de Cytheride scripsit. hic primo in amicitia Caesaris Augusti fuit. postea in suspitionem coniurationis contra illum ductus occisus est. verum usque adeo hunc gallum Virgilius amarat, ut IV georg. a medio usque finem eius laudem contineret, quam postea iubente Augusto in Aristei fabulam commutavit. georgica septennio Neapoli Aeneida partim in Sicilia partim in Campania XI annis confecit *Σ*, georgica *GRBP*, georica *M*, georgico *A*, georgica vero *E*, perfecit *MEABP*,

perficit *G* 90 bucolica *GΣMERA*, bocolica *BP* | scena *ΣME*, sena *G*, scenam *RABP* | quoque *GΣMRABP, om. E* 91 crebro *MERABP*, crebra *GΣ* | pronuntiarentur *GΣMRABP*, pronuntiaretur *E* | *post* pronuntiarentur *addidit:* at quom Cicero quosdam versus audisset et statim acri iudicio intellexisset non communi vena editos, iussit ab initio totam haeglogam recitari. quam quom accurate pernotasset in fine ait: magna spes altera Romae, quasi ipse linguae latinae spes prima fuisset et Maro secunda quae verba ipse postea Aeneidi [XII, 168] inseruit *Σ* | georgica *GΣERABP*, georica *M* | vero *post* georgica *om. GΣMRABP, inseruit E* | post *MERABP*, per *G*, ab *Σ* | actiacam *AP*, attiacam *RB*, acciacam *ME*, actiaca *Σ*, atiacam *G* 92 victoriam *GMERABP*, victoria *Σ* | atellae *GΣERABP*, *om. M* | faucium *MERABP*, virium *GΣ* (*cf. Suet. Octav. 84*) 93 continuum (*primum* coninū *R*) *GΣMERABP* | quadriduum *GΣERABP*, quadriduarium *M* 94 interpellaretur *ΣMERABP*, interpelleretur *G* 95 offensione *GΣERABP*, ostensione *M* | cum suavitate cum lenociniis (lenociis *ER*) *MERABP*, cum suavitate (suavitatem *G*) lenociniis *GΣ*, cum suavitate et lenociniis *vulgata,* cum suavitate tum lenociniis *Reifferscheid* 96 ac *Hagen*, ut *GMERABP, om. Σ*, et *Reifferscheid* | poetam *ΣMERABP*, poeta *G* 97 involaturum *GΣMERAB²P*, involatarum *B¹* | virgilio (*corr. ex* virgilium *E*) *GΣMERABP* | quaedam *ΣMERABP,* quadam *G* 98 et os *ΣMERABP*, *om. G* | et hypocrisin *GΣERABP*, opprimi *M* | eosdem — 99 mutosque *om. G* | versus *ΣMRABP*, versos *E* | ipso *MERABP,* eo *Σ* 99 illo (*corr. ex* ullo *R*) *ΣMERABP* | inanes esse mutosque (mutåsque *A*) *MERABP*, inanescere quasi mutos *Σ* 100 coeptae *ΣABP*, ceptae *GER*, certe *M* | propertius *GΣERABP*, propertinus *M* 101 dubitaverit *GMERABP*, dubitavit *Σ* 102 cedite *ΣMERABP,* credite . . . caedite *G* 104 nam forte *GMERABP*, quom iam forte *Σ* | aberat *EAB¹*, aderat *GMRB²P*, abesset *Σ* 105 etiam *GΣERABP, om. M* | iocum (*corr. ex* locum *G*) *GΣMERABP* | litteris eflagitaret *GΣERABP*, efflagitare litteris *M* 106 aeneide *GΣRABP*, aeneida *ME* | ut ipsius verba sunt *GMERABP*, *om. Σ* 107 ὑπογραφή *Hagen*, hopografę *G*, hypografa *ΣERABP*, *om. M* | quod libet *GΣMEABP*, quolibet *R* | colon *GΣMERABP* | mitteretur *GMERABP*, mitteret. negavit. *Σ* 108 perfectaque *GMERABP*, perfecta *Σ* | tres *GMERABP*, tris *Σ* 109 quartum *MERABP,* quartum et *GΣ* | sed — 112 focilata est *om. M* 110 notabili (notabili /// *B*) Octaviae adfectione (ad perfectionem *G*) *GERABP*, praecipue ob octaviam *Σ* 112 aegre *GΣRABP*, aegra *E* | focilata *GRBP*, focillata *Σ*, refocillata *A*, refocilatur *E* | est *RABP*, *om. GΣE* | *post* focillata *addi-*

dit: dena sestertia pro singulo versu virgilio dari iussit *Σ* | recitavit et pluribus *GΣERABP*, recitavit hos ex pluribus *M* **113** ea *MERABP*, *om.* *GΣ* | fere *GERABP*, ferme *Σ*, maxime *M* | *post* ferme *inseruit* illa *Σ* | ambigebat *ΣMERABP*, ambiebat *G* **114** magis *ΣMERABP*, ma *G* | Erotem — 122 adscriberet *om.* *M* **115** exactae *GΣRABP*, exaustae *E* **116** quondam (quandam *E*) eum in recitando *GERABP*, quondam in recitando eum *Σ* | dimidiatos *GΣRABP*, dimidios *E* **117** nam cum (eum *G*) hactenus haberet *GERABP*, *om.* *Σ* **118** aeoliden *GRABP*, eolidem *Σ*, eliodem *E* **119** aere *GΣEABP*, ere *R* | ciere *GΣERBP*, cie^{re} *A* **120** accendere *GERABP*, adcendere *Σ* **122** adscriberet *GΣ*, ascriberet *ERABP*, *scriptura partim deleta, sed adhuc legitur P* | *post* adscriberet *inseruit:* bucolica georgicaque emendavit *Σ* **123** aetatis *GMRABP*, aetatis suae *E* | aeneidi *MERABP*, aeneidis *G* **124** summam manum *GMEAP*(?), summa manu *RB* | in graeciam et in asiam *ERABP*, a graecia et asia *M*, in georgicam et in asiam *G* **125** trienrioque *GMEABP*, triennioquoque *R* | continuo *MERABP*, continuoque *G* | amplius *GMEABP*, *om.* *R* **126** vita tantum *GMERBP*, vita tantum vita *A* **127** ab oriente romam revertenti (revertente *E*) *GERABP*, romam revertenti ab oriente *M* **128** destinaretque *MERB*^{2}, destinareque *AB*^{1}*P*, distinaretque *G* | absistere *MERABP*, abstinere *G* **129** megara *GMRABP*, megari *E* **130** languorem *GMERBP*, langorem *A* **131** ita — appelleret *om.* *M* | gravior *GERABP*, aegrior *Hagen* | aliquanto *GRABP*, aliquando *E* | appelleret *ERABP*, appellaret *G* | ubi *GERABP*, ibi *M* **132** diebus paucis *GMRABP*, diebus paucis moratus *E* | GN sencioq. *G*, GN sestio *EABP*, G̅N̅ festio *M*, NG sestio *R* **134** qui *GMRABP*, quod *E* | via *GERABP*, in via *M* | puteolana *MERABP*, pottolana *G* | in quo *MERABP*, *om.* *G* **135** fecit tale (tales *M*) *GMRABP*, tale fecit *E* **137** cecini *ERABP*, cecinit *M*, cetim *G* | duces *GERABP*, ducem *M* | *interpolatio exstat in cod Σ post* anno (123) *haec:* anno vero LII, ut ultimam manum Aeneidi imponeret, statuit in Graeciam et Asiam secedere, triennioque continuo omnem operam limationi dare, ut reliqua vita tantum philosophiae vacaret. sed quom aggressus iter Athenis occurrisset Augusto ab oriente Romam revertenti una cum Caesare redire destinavit. at quom Megaram vicinum oppidum visendi gratia peteret langorem nactus est, quem non intermissa navigatio auxit ita ut gravior in dies tandem Brundisium adventarit ubi diebus paucis obiit X Kal. Octobres GN Sentio Q. Lucretioque coñ. quo ut gravari morbo se sentiret scrinia saepe et magna instantia petivit crematurus Aeneida. quibus negatis testamento comburi iussit ut rem inemendatam imperfec-

tamque. verum Tucca Varusque monuerunt, id Augustum non permissurum. tunc eidem Varo ac simul Tuccae scripta sub ea conditione legavit, ne quid ederent quod a se editum non esset et versus etiam imperfectos si qui erant relinquerent. voluit etiam eius ossa Neapolim transferri, ubi diu et suavissime vixerat. ac extrema valetudine hoc ipse sibi epitaphion fecit distichon. translata igitur iussu Augusti eius ossa prout statuerat Neapolim fuere, sepultaque via Puteolana intra lapidem secundum suoque sepulchro id distichon, quod fecerat inscriptum est: Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope. cecini pascua rura duces. 138 dimidia parte *GΣMERAB*^{2}*P*, dimidiam partem *B*^{1} 139 alio patre *MRA BP*, alia parte *E*, ex alio patre *GΣ* | ex quarta augustum *GΣMRABP*, augustum ex quarta *E* 140 varium *GE*, var$\overset{i}{u}$m *A*, varum *Σ*, valerium *MRBP* | Aeneida *Hagen*, aeneidem *GΣ*, eneiden *M*, aeneidam *ERABP* 141 *post* obitum *addidit:* prout petiverat iussu Caesaris emendarunt. nam nullius omnino sententia crematu Aeneis digna visa fuit *Σ* | sulpicii *MRABP*, sulpitii *Σ*, supplicii *GE* 142 carthaginiensis *GRBP*, carthaginensis *ΣMA*, cartaginenses *E* 143 haec *ΣMERABP*, hoc (*vix* haec *legi potest*) *G* 144 virgilius *ΣMERABP*, vergilium *G* 145 vetat *ΣMERABP*, metat *G* | variusque *GMB*^{1}*P*, varusque *ΣREAB*^{2} | tu *ΣMERABP*, *om. G* 147 prope *GΣERABP*, pro *M* | pergamon *GMER ABP*, pergamos *Σ* 148 paene *P*, pene *ΣME*, poene *GR AB* | cremata *ΣMERABP*, cremata sepulta *G*, sepulta *Hagen* | rogo *GΣERABP*, foco *M* | *post* rogo *haec interpolatio exstat in Σ:* extant et Augusti de ipsa eadem re versus plures et clarissimi, quorum initium ita est [*antholog. lat. 672*]:

'ergone supremis potuit vox improba verbis
tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes
magnaque docti loqui morietur musa Maronis?'

et paulo post:

'sed legum est servanda fides, suprema voluntas
quod mandat, fierique iubet, parere necesse est.
frangatur potius legum veneranda potestas,
quam tot congestos noctesque diesque labores
hauserit una dies'.

et ea quae sequuntur. nihil igitur auctore Augusto Varus edidit, quod et Maro praeceperat. sed summatim emendavit, ut qui versus etiam . . . 149 egerat—156 qui versus etiam: *hanc rem iam tradidit supra Σ* | egerat *GERABP*, egerat itaque *M* | vario *G*, varo *MERABP* | Italia—150 at is *om. G* 150 at *Hagen*, et *MERABP*, sed *Reifferscheid* | is *RBP*, his

EA, haec *M* | ita *G*, *om. MERABP* | se pernegarat *GMABP*, se pernegaret *E*, supernegarat *R* 151 assidue *MERABP*, assiduo *G* 152 quidem *MERABP*, quaedam *G* 153 cavit *GERABP s. s.* disposuit *et post* cavit *inseruit* cautio dicitur dispositio *E*, comendavit *M* | eidem *GMERAP*, eiusdem *B* vario *GB*[1]*P*, varo *MERB*[2], varro *A* 154 sua *MERABP*, *om. G* 155 varius *GP*, varus *MERA*, varos *B* 156 si qui *GΣMERABP*, sicut *Gronov.* 157 reliquerit *MRABP*, reliquerat *E*, reliquit *Σ*, reliquer. *G* | quos *MERABP*, os *G*, hos *Σ* 158 quod *GΣMRABP*, quia quod *E* 159 eum *GΣMERAP*, *om. B* | emistichia absoluto perfectoque sunt sensu (sensum *R*) praeter illud quem tibi [iam *GΣ*] troia (praeter illud — troia *om. M*) *MERABP*, emistichia praeter illud quem tibi iam troia sensum videantur habere perfectum *GΣ* 160 Nisus — 162 commutasse *om. M* | nisus *ΣERABP*, nisi *G* 161 aiebat *ERABP*, agebat *G*, dicebat *Σ* | varium *GP*, varium *B*, varum *ΣERA*(?) | duorum *GΣERABP*, *del. Reifferscheid* 162 nunc *GMERABP*, tunc *Σ* et *Hagen* | sit *GMERABP*, erat *Σ*, esset *Hagen* 163 locum *GΣMRABP*, *om. E* | etiam primi *GΣMRABP*, primi etiam *E* 165 qui quondam *GΣ*, qui silvas *MERABP* | gracili *ΣERABP*, tenui *G*, inter *M* | modulatus *GΣMRABP* medidatus *E* | avena *ΣMERABP*, abena *G* 166 carmina *MERABP*, carmen *GΣ* | silvis *GΣMERABP*, silvas *Hagen* 169 virumque *ΣMERABP*, utrumque *G* 170 obtrectatores *GERABP*, obtrectantes *M* | defuerunt — 172 quidam *om. G* | mirum *ERABP*, mirum admodum *M* 171 nam nec — 179 febrem *om. M* | nec *ERABP*, ne *Gronov.* | bucolicis *ERA*, bocolicis *BP* | Numitorius *Hagen* (*cf. schol. Bern. 687 et Ribbeck: proleg. 99*), numinatoris *AB*[1], numinatorus *R*, numinatoriis *EP*, numitoris *B*[2], innominatus *Daniel* | rescripsit *P*, respcripsit *G*, rescripti *R*, repsit *EAB* 172 antibucolica *GEABP*, tantibucolica *R* 173 ΠΑΡΩΔΗϹΑϹ *RABP*, ΠΑΡΟΔЄϹΑϹ *E*, parodesas *G* | *ab* 170 — 173 *habet Σ*: nec Virgilius, qui columen linguae latinae fuit, caruit obtrectatoribus. in bucolicis duas tantum haeglogas, sed insulsissime Paro quidem deridet et sic ridendo incipit: Tityre . . . 174 tegmine *GΣERABP*, tegmina *Gronov.* 176 damoeta *ΣRABP*, dameta *E*, damveta *G* 179 habebis *GΣ*, et habebis *ERABP* | frigore *ΣERABP*, frigorem *G* | est et — 185 continent *om. M* | et *GERABP om. Σ* 180 Carvili *Gronov.*, carbili *ERABP*, carbili *Σ*, cabili *G* | pictoris *GΣERAB*[2]*P*, pictori *B*[1] | aeneomastix *ERAB*[1]*P*, *in marg.* madens aeneid *B*[2], aeneidos mastix *G*, aeneidomastix *Σ* | Vipsanius *editores*, vipranius *GΣERABP* 181 a maecenate eum suppositum appellabat novae cacozeliae (cacozebae *EB*, *s. s.* id est malizeli *E*[1]) repertorem (repertore *G*) non tumidae nec exilis sed ex

(*om. E*) communibus verbis atque ideo latentis (latentius *G*) *GERABP*, eum a mecenate suppositum κακοτέλη appellabat repertoremque dicebat neque tumidum neque exilem sed communibus verbis opus illud confecisse *Σ* **183** herennius *GΣEABP*, herentius *R* | tantum vitia eius *GERABP*, vitia eius tantum *Σ* **184** faustus *RABP*, faustinus *GΣ*, *om. E* | furta contraxit *GERABP*, contraxit Perellius Faustus furta *Σ* | *post* contraxit *lacuna in E* | sed et *GRABP*, *om. E*, sunt et *Reifferscheid* | quinti *G*, quae *AB¹P*, qui *RB²*, *om. E* | *post* qui *lacuna in R* | octavi aviti *GAB²P*, aviti *R*, octaviani *B¹*, *om. E* | ὁμοιοτήτων *Hagen*, ὁμοιοτελεύτων *G* homoeotheleuton *BP*, homoeutheleuton *ERA*, homoeon elenchon *Reifferscheid* (*cf. schol. Bern. 688*) **185** quos (*s. s.* versus *E*) *GERABP*, quae quos *Reifferscheid* | sunt Quinti Octavii Aviti volumina quibus adnotantur quos et unde versus transtulerit *Σ* **186** asconius *ΣMERABP*, asconias *G* | pedianus *GΣMRABP*, *om. E* | libro *ΣRABP*, librum *G*, in libro *ME* | obtrectatores (*corr. ex* otrectantes *M*) *GΣMERABP* **187** obiecta ei *GERABP*, ei obiecta *ΣM*, proponit *GΣERABP*, praeponit *M* | eaque *GEB*, ea quae *MRAP* | proponit et potissimum quod non recte historiam contexuit et quod pleraque a Homero sumpserit *Σ* **189** sed hoc — 193 decideret *om. M* **190** non illi *GΣ*, nonnulli *ERABP* | furta (*corr. ex* futura *G*) *GΣERABP* | temptarent *GERABP*, tentarent *Σ* **191** clavam (*corr. ex* clavem *P*) *ΣERB²P*, clavem *GAB¹* **193** malevolorum *Σ*, malivolorum *EABP*, malivorum *R*, malorum *G* | decideret *GΣA*, decederet *EBP*, decederent *R* | *post* decideret *magna haec interpolatio in Σ*: refert etiam Pedianus, benignum cultoremque omnium bonorum atque eruditorum fuisse et usque adeo invidiae expertem, ut, si quid erudite dictum inspiceret alterius, non minus gauderet, ac suum fuisset. neminem vituperare, laudare bonos; ea humanitate esse, ut nisi perversus maxime quisquam illum non diligeret modo, sed amaret. nihil proprii habere videbatur. eius bybliotheca non minus aliis doctis patebat ac sibi; illudque Eurypidis antiquum saepe usurpabat: communia amicorum esse omnia (*in marg. m. I* τὰ τῶν φίλων κοινά). quare coaevos omnis poetas ita adiunctos habuit, ut quom inter se plurimum invidia arderent, illum una omnes colerent: Varus, Tucca, Horatius, Gallus, Propertius. Anser vero, quoniam Antonii partis secutus est, illum non observasse dicitur. Cornificius ob perversam naturam gloriae (*exciderunt verba* illum non tulut. *cf. infra* illud non tulit) vero adeo contemptor fuit, ut quom quidam versus quosdam suos sibi adscriberent eaque re docti haberentur, non modo aegre non ferebat, immo voluptuosum id sibi erat. illud non tulit. quom enim distichon, qui laudem felicemque Augusti continebat,

fecisset valvisque non nominato auctore infixisset, is erat huius modi:

> ʻnocte pluit tota, redeunt spectacula mane:
> commune imperium cum Iove Caesar habet'.

diu quaeritans Augustus, cuiusnam hi versus essent, eorum factorem non inveniebat. Batillus vero poeta quidam mediocris tacentibus aliis sibi adscripsit. quamobrem donatus honoratusque a Caesare fuit. quod aequo animo non ferens Virgilius iisdem valvis affixit quater hoc principium: ʻsic vos non vobis'. postulabat Augustus, ut hi versus complerentur. quod quom frustra aliqui conati essent, Virgilius, praeposito disticho, sic subiunxit:

> hos ego versiculos feci, tulit alter honorem.
> sic vos non vobis nidificatis aves.
> sic vos non vobis vellera fertis oves
> sic vos non vobis mellificatis apes.
> sic vos non vobis fertis aratra boves.

versus: tulit alter honorem sic vos . . . *exstant etiam apud Ekkehardum Sangallensem IV liber benedictionum II, 75 sq. (ed. Egli), ut me admonuit Weyman. cf. Weyman Hist. Jahrb. 32, 1911, 564. — anthol. lat. I, 257.*

quo cogito(?) aliquamdiu Bacillus (*primum:* bacillius) Romae fabula fuit, Maro vero exaltatior. quom Ennium in manu haberet rogareturque quidnam faceret, respondit se aurum colligere de stercore Ennii. habet enim poeta ille egregias sententias sub verbis non multum ornatis. interroganti Augusto, quo pacto civitas feliciter gubernatur: si prudentiores, inquit, temonem tenuerint et boni malis praeponantur. itaque optimi suos habeant honores, nulli tamen aliorum iniusti quicquam fiat. at Mecenas: quid, inquit, Virgili, satietatem homini non affert? omnium rerum, respondit, aut similitudo aut multitudo stomachum faciunt praeter intellegere. item rogavit: quo pacto quis altam felicemque eius fortunam servare potest? si quantum honore ac divitiis praestantior sis, tanto liberalitate et iustitia alios superare nitaris. solitus erat dicere nullam virtutem commodiorem homini esse patientia, ac nullam asperam esse fortunam, quam prudenter patiendo vir fortis non vincat. quam sententiam in V Aeneidos inseruit (*709 sq.*):

> ʻnate dea, quo fata trahunt retrahuntque sequamur,
> quicquid erit, vincenda omnis fortuna ferendo est'.

quom quidam eius amicus Cornificii in eum maledicta et inimicitias sibi enarraret: quam putas, inquit, huiusce malevolentiae causam? nam neque umquam Cornificium offendi et eum amo, an, inquit, Hesiodi sententiae non meministi, ubi ait architectum architecto invidere et poetam poetae. de malis, inquit, Graecus ille intellexit: nam boni eruditiores amant. sed

magna cum mea gloria et laude vindictam in manu habeo. maiore enim cura virtuti intendam; atque quo elegantior ego fiam, eo vehementius ipse invidia rumpetur. erat Augusto familiaris Filistus quidam, orator et poesim mediocriter doctus, cui multiplex variumque ingenium erat, qui omnium omnia dicta reprehendere conabatur, non ut verum dinosceret, quod Socrates facere consuevit, sed ut eruditior videretur. hic Virgilium, ubicumque convenire dabatur, maledictis salibusque vexabat. quare saepe ille aut tacibundus discedebat aut suffusus pudore tacebat. verum quom Augusto audiente elinguem illum diceret, et causam etiam si suam haberet, defendere nequire: tace, inquit, rabula. nam haec mea taciturnitas defensorem causarum mearum Augustum fecit et Mecenatem, et ea tuba, quom volo, loquor. quae ubique et diutissime audietur. tu loquacitate non modo aures hominum, sed muros rumpis. Augustus vero Filistum gravi vultu increpavit. tunc Maro: si tempus, inquit, Caesar, tacendi hic sciret, raro loqueretur. tacendum enim semper est, nisi quom aut taciturnitas tibi noceat, aut oratio aliis prosit. nam qui contendit et contentionis finis utilis non est, stultis illum anumerandum sapientes putant. posteaquam Augustus summa rerum omnium potitus est, venit sibi in mentem, an conduceret tyrannidem omittere et omnem potestatem annis consulibus et senatui rem publicam reddere. in quare diversae sententiae consultos habuit, Mecenatem et Agrippam. Agrippa enim utile sibi fore, etiam si honestum non esset, relinquere tyrannidem longa oratione contendit, quod Mecenas dehortari magnopere conabatur. quare Augusti animus et hinc ferebatur et illinc. erant enim diversae sententiae variis rationibus firmatae. rogavit igitur Maronem an conferat privato homini, se in sua republica tyrannum facere. omnibus ferme, inquit, rempublicam occupantibus molesta ipsa tyrannis fuit et civibus, quia necessum erat propter odia subditorum aut eorum iniustitiam magna suspitione magnoque timore vivere. sed si cives iustum aliquem scirent, quem amarent plurimum, civitati id utile foret, si in eo uno omnis potestas esset. quare si iustitiam, quod modo facis omnibus in futurum nulla hominum facta compositione distribues, dominari te et tibi conducet et orbi. benevolentiam enim ita omnium habes, ut deum te et adorent et credant. eius sententiam secutus Caesar principatum tenuit. audivit a Silone praecepta Epicuri cuius doctrinae socium habuit Varum. et quamvis diversorum philosophorum opiniones libris suis inseruisse[t] de animo maxime videatur, ipse fuit Achademicus. nam Platonis sententias omnibus aliis praetulit. explicit de vita. incipit de ipso carmine.

CURRICULUM VITAE.

Iacobus Brummer, natione Bavaricus, natus sum a. d. X. Kal. Mart. a. D. 1884 in vico Oberhummel haud procul a Frisinga, parentibus Iacobo et Elisabetha. fidei addictus sum catholicae. gymnasium Frisingense per novem annos frequentavi et anno 1904 testimonio maturitatis instructus in numerum civium Almae Matris Monacensis receptus sum, ibique per octo semestria antiquarum litterarum studiis me dedi. docuerunt me viri doctissimi Cornelius, Crusius, Mueller, Muncker, Poehlman, Rehm, Vollmer, Weyman, Wolters Monacenses et Curtius Erlangensis. seminarii philologici Crusio, Rehmio, Vollmero, Weymano moderantibus per quattuor semestria me sodalem fuisse glorior. quibus omnibus viris doctissimis maximas ago gratias imprimis Vollmero, qui ad hoc opusculum conficiendum me invitavit et opera consilioque adiuvit. examinibus philologicis annis 1907 et 1908 superatis seminarium paedagogicum Erlangense frequentavi. examen rigorosum subii pridii Kal. Jul. 1911.